

continuare din pag. 1

OCTAVIAN GOGA

secolul al X-lea - cu care fusese bun prieten, s-a crezut că această așezare în Transilvania va prilejui lui Octavian Goga o împroprietărire de către legătarii, hoinărind prin toate ținuturile, dar la Clocicș și-a căutat doar un loc de retragere, meditație pentru poet. Veneau prietenii să-l vadă, dar el le dădea ostensală și colindă: „Nu mă potopescă într-un sat la un preot, sau la un jaran frunțas. Peisajul transilvan este altul deplin de-încintare, că privirile noastre ne încarcă la nesfârșit memoria cu imagini neuitate. Rămâne de neînteles lipsa de rivă vagabondă a unui poet.”

Octavian Goga a pierdut în 1920 batalia politică câștigată în 1909. Scriitorul militant s-a regăsit în 1923, când a început să publice revista de polemici *Ținutul Ardeal*, în care apărea un puternic regionalism. Când hotarele vitregiei milenare s-au prăbușit, când unitatea românească și-a aflat și unitatea politică, găsindu-se laolaltă în cuprinsul aceluiași stat, care în cuprinsul ocrotor al casei părintești, nu-și mai aflau nici o îndreptărire a celor critici în care se resimte nostalgia după o îndreptărire care nu fusese a neamului românesc. Împotriva acestor critici, Octavian Goga a început să scrie împotriva celor care se găsesc singuri în casa părintească, Octavian Goga a început o implacabilă luptă.

În circotașii casei părintești, Octavian Goga regăsea urmele unei rețrănsări ipocrite a înadapta-
bililor. În lupta pe care a dat-o împotriva regimului
lismului, cu o înverșunare niciodată epuizată,
zricnea marca lui pasine de unitate, pe care n-
o voia știrbită, așa cum un cuvânt nepotrivit,
silabă greșită, poate strica armonia unui vers.

Regionalismul nu era o născocire, ci o tristă realitate, la unii intelectuali, nu în masa țărănească. Iamă amintesc de ceea ce mi-a fost dat să văd la Câmpeni, în munții Apuseni, unde am fost oaste pe la părinții Gheorghe Goșoiu. Mi-a vorbit părintele marea greșală pe care o face Partidul Național din din meschine preocupări electorale, de considerul unei administrații, interpretări menite să pună în discuție pînă la urmă iluzorii idealuri. Invitat să vizitez casa surorii lui, doamna Chirtoș. La intrare, pe un carton, sta scris: "Cîinii și răgăienii nu pot intra în această casă". Părintel Goșoiu îmi spuse zîbind: "Nu lua în seamă în fond este o românică bună". Doamna Chirtoș era tare minoasă că la o alegere, guvernul liberal mînaște uralele și surorile Chirtoș și răgăienii să fie furci și gîșci. Răgăienii, care înlocuiesc doamna, fata care mă sare se căstătoare cu un capital vinător de munte, răgăienă, Popescu-Argetoai. Această alegere sentimentală a ficei a înădușit și mă tare pe doamna Chirtoș, care devenise o furioasă regionalistă, mai exact, pornită împotriva răgăienilor. Si este un caz dintr-o sută, care mi-a arătat tîrziu că regionalismul nu este în Occident, ci în regionalismul. Verva lui polemic afla în Partidul Național un subiect care îl animă exact ca în anii de la *Tribuna*.

A atacat și a fost atacat. Armura unei credințe l-a dus în virtutea inițierii și, pesemne, prejudecăților, nu s-a sfârșit cu gâtul, mo la război. Este, în mod cert, un "haci", un război, lărmă pormirilor de ură, pe care le asmuțea cu tinerească plăcere. Lingă călămar, Octavian Goga găsea un stimul pe care contactul direct cu mulțimile nu l-ai putea da. Se verifica temperamantul lui de gazetar, dar scrisul nu da aceeași popularitate pe care ji-o da contactul direct, unii care poate asigura o răză electorală, fără de care om politic risică să rămână un izolat.

În 1926, Ionel Brătianu s-a temut să aducă în guvern pe Iuliu Maniu, aşteptând cereau indicaţii din opiniei publice; bănuia că odată instalat la guvern, ar putea anula renunţarea la tron a principelui Carol. Nici formula unui guvern de coaliţie - în primăvara anului 1926, Partidul Naţional nu fusese născut cu Partidul Ţărănesc - Maniu-Mihalache, nu convenea Partidului Liberal, de aceea formula unui guvern Averescu s-a impus ca unica soluţie.

După căderea de la guvern în decembrie 1921 la alegerile din martie 1922, în tot Ardealul, Octavian Goga nu a găsit o circumscripție electorală în care să se poată alege. El singur înlesnis revanșa lui Iuliu Maniu.

Către sfîrşitul unui guvernări, orice alegere de
partială oferă un prilej de cunoaştere a stărilor de
spirit, a orientării opiniei publice. În vara anului
1925, urma să aibă loc a alegere partială la Reghe-
n în judeţul Cînc. Guvernul Brătianu, care se găsea
la sfîrşitul guvernării, s-a abţinut să pună în
candidatură, lăsînd opoziţia să-şi dispute voturile.
Partidul Naţional şi-a designat candidatul, iar Par-
tidul Ţărănesc a decis să susţină acelaşi candidat.
Partidul Poporului a prezentat candidatului lui Octa-
vian Goga. Fără îndoială că Partidul Liberal a
sprijinit pe sub mînă pe Octavian Goga, dar acest
sprijin pur administrativ devenea mai mult iluzoriu
cînd cele două partide - Naţional şi Ţărănesc -
concentrează şi toate forţele, puteau exercita cea
mai eficientă control. Octavian Goga avusese simţu-
de prevedere să se înţeleagă cu Partidul Maghiar
care avea cîştigat decisiv într-o regiune aproape

În întregime seculară. Octavian Goga a fost ales Ionel Brătianu făcuse introducerea la guvernul generalului Averescu, destinat să-l succedă în 1926. În noiembrie, la deschiderea corpurilor legislative, Octavian Goga și-a făcut reaparitia în viața parlamentară. Cu prilejul validării alegerii de la Reghin, Octavian Goga s-a confruntat cu cele două partide de opoziție, Național și Țărănesc. Cel mai redutabil adversar era N. Jorga, care la acea dată împânzise pe Iulian Mărieș cu o *Revoluție Națională*.

Prin 1903, Octavian Goga, student la Budapesta, publicase un articol contra lui N. Iorga. Ori acest articol l-a durut și nu l-a uitat. Se explică de ce: prețind pe poet, nu a avut nici o simpatie pentru om. A mai contribuit să întrețină această pornire de ostilitate și legătura de prietenie cu Ilarie Chendi. Acesta era ostil admirației condiționate și nu o dată avzărise săgeți veninoase lui Nicolae Iorga, așa de sensibil oricărui atac.

Discursul lui Octavian Goga la validarea de la Reghin, s-a transformat într-un rechizitoriu făcut Partidului Național în general și lui Iuliu Maniu în special.

Dacă într-o vreme puteai să scuti impasibil, și totuși cu atenția încordată, cele mai violente atacuri, fără să schițeze măcar o întrerupere, N. Iorga era excesiv de înscălbil. Cîteva întreruperi, intervenții minioase, au deviat discursul, transformându-l într-o polemică acerbă Goga-Iorga.

din cauza imensei lui vanități, care nu concepea decât admirația totală cu abdicarea spiritului la critici foarte ingal. Investivele lui N. Iorga erau neîndurate, dar le anulau ironiile lui Octavian Goga, care îi cunoștea pe N. Iorga punctul nevralgic: N. Iorga nu putea suporta ironia folosită de Goga cu o savantă măiestrie. Din acest duel, Octavian Goga a ieșit clasat ca un debater parlamentar de mare talent, succesul obținut îi consacra.

Încă din februarie, sigur de succesiunea la guvern, a început unele tale negocieri cu o parte din fruntași ai Partidului Național, în vederea înființării unui nou guvern. Negocierile acestea nu foste dus în așa de mare secret, încât nu amănina surprindea de la 6 aprilie 1926, când au apărut în guvern alături de Octavian Goga, fruntași ai Partidului Național Vasile Goldiș, Ion Lapedatu și părintele Lupas, fără să mai însemneze decât că se făcuse un acord, după care trebuia să părăsească pe Iuliu Maniu. Un spectacol deprănat al unui tirg de conștiințe pe care N. Iorga l-a stigmatizat într-un articol de mare răsunet: *Fripuristriș*, publicat în *Neamul românesc*. Octavian Goga sece o mare lovitură lui Iuliu Maniu, dar în situația în care se afla, nu avea decât o idee nu justifica operația din aprilie 1926, în afară doar de necesitatea Partidului Liberal de a avea un guvern de simplu provizorat. Un guvern fără nici un reazim în opinia publică putea fi cu ușurință îndepărtat de cunoscutul mecanism al cauzelor și efectelor din viața politică. După încheierea lui era în funcție de sănătatea așa de subredă a regelui Ferdinand.

Partidului Poporului nu putea câștiga alegerile decât printr-o teroare fără precedent, cînd partidele Național și Țărănesc prezentau o listă unică. Ministrul de interne, Goga, a realizat miracolul unor care transformă vulturile date opoziției în voturi pentru guvern. Cînd agenții electorali, conștienți de impopularitatea partidului, au mină liberă, atunci toate abuzurile sînt posibile. Și agenții electorali și-au făcut de cap. Guvernul Avea reușit să obțină prima majoritară, dar cu ce preț! Partidul Național și Partidul Țărănesc fuzionau. Maniș ieșea crescut ca prestigiu politic, pe cînd Octavian Goga scădea, pe cit de inutil, pe atît de vertiginos.

Ca ministru de interne, odată terminate alegerile, la fost diletant, iar ca autoritate administrativă absent. Aveai sentimentul intristător că Goga nu avea nici o noțiune de ceea ce este un stat. La Monitorul Oficial, Mihail Sadoveanu tipărea *Comarșatele* pe socoteala statului și o distribuia prin jandarmi, ca să culturalizeze pe țărani, înșușindu-și produsul acestei vizari forțate. Un poet, Ciurezu aciuat la cabinetul lui Octavian Goga, a avut ideea ingenioasă de a tipări tot la Monitorul Oficial, un volum *Mustul care fierbe*, în care a strins articolele din *lile dăra noastră*. Era o dulce anarhie, instalată în nuanțele de galben și de roșu ale cenzurii. În nuanțe cordate, Octavian Goga s-a simțit todeauna gazetar - dar nu mai puțin, libertatea presei primea corectivul fantazist al anturajului ministrului. Libertății, în lungile lor guvernări au practicat toate abuzurile, dar s-au ferit totdeauna să se atingă de libertatea presei, pentru că în războaiele mondiale a avut o presă slabă și s-a bucurat de ostilitate neîndurată a presei.

Octavian Goga s-a lăsat antrenat de anturaj, fără să-și dea seama că prin hărțuiriile iritante la care era expusă presa, se izolează și în momentul în care Partidul Liberal va avea interes să dărîm guvernul Averescu, va afla sprijinul ziarelor supus regimului de suspendări nevinovate.

În mai 1927, medicii nu au dat speranțe, fixindu-
foarte apropiat sfârșitul viștelui regelui Ferdinand.
În logica politicii lui Brătianu, guvernul Averescu
trebuia concedat. Și în ce condiții umilitoare? Mi-
nistrul palatului, Hîrtu, a venit la prezența conș-
tului și a cerut ca, în cazul morții regelui, guvernul
să iasă din palat și să se retragă în țară. După
decretul de numire al noului președinte de consiliu
Barbu Știrbey, Ministrul palatului a ținut să pre-
zeze generalul Averescu că era liber să cedeze
semneze sau nu decretul de numire al noului șef
de guvern. Conform Constituției, nici un decret re-
gal nu era validabil decât cu este contrasemnat
de către rege sau reședința sa. Într-o scrisoare
nădărușă, domnia sa, Ionel Brătianu, în nume
de generalul Averescu, șef al guvernului, avind un
parlament, putea în momentul morții regelui
anuleze actul constituțional de la 3 ianuarie 1925
și să proclame rege pe Carol, ceea ce însemna o
lovitură mortală pentru Partidul liberal, obligat să
se supună sau să accepte transformarea lui în Par-
tidul Republicii. După grabă, că Ionel Brătianu
nu a mai ținut seama de o formalitate
Constituțională esențială.

Lovitura a fost pregătită cu măiestrie: măsurile arbitrate de suspendare a ziarelor au servit de pretext. Toate asociațiile de presă, directorii de ziare au făcut un protest colectiv, cerind restaurarea - conform principiilor Constituției - libertății presei. În toate zările, guvernul Averescu era prezentat ca un guvern dictatorial. Octavian Goga ca o parodie a lui Mussolini. Pentru a alina ziarul *Universul*, Ionel Brătianu a promis lui Stelian Popescu ministerele Justiției.

Pe plan extern, generalul Averescu schișește o orientare spre Italia - vizita la Roma din septembrie 1926 a șefului guvernului - ceea ce provoacă îngrijorări la Paris. Deci atmosfera era pregătită și demiterile - aceste este termenul - guvernului Averescu, putea fi prezentată ca o măsură de apărare a libertăților fundamentale prevăzute de Constituție. Ca trecerea la un guvern liberal să nu fie directă, s-a recurs la Barbu Știrbey, care avea

mișunarea de a forma un guvern de coaliție. Ca în opereta muzicală Mille Nitoche, se putea spune: Floridor c'est Celestin, Celestin c'est Floridor. După o săptămână, Barbu Știrbey reîntra în umbra camarilei, iar Ionel Brătianu forma guvernului.

În momentul căderii de la guvern, Octavian Goga a devenit, cum era de așteptat, fiinta unui atac concentrat al presei. *Dimineața, Universul, Adevărul, Lupta, Vitorul*, se întrecuseră în atacurile furioase pe care le dădeau fostului ministru de interne. Până și *Corul de noaptea* — era pusă la cale de către cei doi redactori — era plină de invective de defaimare, cu violențe ierarhice Vitorului. Oficialii guvernului liberal, avea la dispoziție documentația, erau obligați să aibă o asigurare în camera

(Partea a III-a și ultima va fi publicată în numărul viitor)

Stimate domnule Vlad Georgescu,

Întîi și întîi o măturisire foarte personală. Sunt român de vîjă veche, transilvănean și unit, cu arborele genealogic frumos impodibit. Un strămoș de-al meu a strălucit printre iluștri învățați ai școlii latiniste, altul, istoricește mai tînăr, a fost zămislit parcă anume să îndure ce aveam de îndurat în procesul memorandiștilor. Iar un bunice de-al meu a înghițit tot ce trebuia să înghițim în cei patru ani de dominație horthistă, căci a rămas locului, de veche, cînd alții fuaseră

Vă dați seama: așa avea toate motivele să-i cam înjur pe unguri.

o unguroare de prin părțile Ciucului. Bunică mea, Motiv pentru care vorbesc suficient de bine limba maghiară, motiv pentru care și-a ales și am cam rămas înun la resentimente, pentru că și clișeele sunt lucid, se amintesc, înțeleg și clișeele, și mă înțeleg evenimentelor, încerc adesea să mă transpun în pielea unui neromân, îmi place urechea la argumentele străine nouă, mă constrâng să judec și altfel decât ne-am obișnui să judecăm.

Îmi dau seama că starea mea și poziția mea constituie oarecum o excepție. Sper însă, în sine, că, să nu fiu totuși singurul român care s-a putut debarasa de întreg sistem al prejudecăților, sentimentelor, tradițiilor, ce determină modul nostru de gândire în această privință. Mai ales pentru că, în afară de fermă credință în problema maghiară, relația româno-maghiară, în situația minorității maghiare și atitudinea noastră față de ea, reprezintă azi problema cheie a existenței românești.

Gîndurile, opiniile mele în această privință, contrastează din nefericire nu numai cu starea de spirit generată în țară și alimentată și prin străinătăți de domnul Ceaușescu, ci contravin și sentimentelor, părerilor ce caracterizează modul de gîndire al multor buni oameni de neînțelegere.

Viziunea mea nu are prea vâjnice tradiții, nu se poate bucura de popularitate, s-ar putea să lezeze chiar unele sensibilități cinstite și adică înrădăcinate, motiv pentru care voi înțelege dacă nu veți opta pentru ceea ce pot aștepta acestor cuvinte. În ceea ce mă privește, voi fi fericit dacă voi reuși doar să atrag atenția dumneavoastră și a colaboratorilor dumneavoastră asupra unei stringente necesități: revizuirea atitudinii noastre față de maghiari, mai ales față de maghiarii din țară. Mă simt obligat în primul rând să vă spun: pentru a rămâne fideli spiritului românesc de dreptate, ar trebui să vorbim mai deschis despre realitățile minoritare din actuala Românie.

Noi am trăit cu toții în volbura unor amintiri amare și grele. Nu ne leagă istorioarele idilice de dominația maghiară. Ungurii, când au fost stăpâni, au fost trufași și aroganți.

Dar, doamne V.G., mi-e şi mai mare teamă de cele ce vor zice despre noi, copiii maghiarilor de astăzi din Banat, Transilvania şi părţile Crişurilor. Noi, totuşi, chiar şi în jumătatea de secol de după 1867, aveam societăţile noastre culturale, aveam asociaţi, aveam băncile şi cooperativele noastre, constituite pe teme naţionale, aveam partidele noastre politice - până şi Partidul Social Democrat Ungur avea o secţiune românească - aveam ziare şi reviste, şi deputaţi în parlament, aveam şcoli, administrate de biserica ortodoxă şi de cea unită - şi oricât de cenzurate, şi lovite, şi oprimate au fost aceste organisme ale fiinţei noastre naţionale, oricât de umiliţi am fost adesea de stupida şi mioapa stăpânire ungurească, oricât de ambiţioasă a fost politica de maghiarizare, o seamă de lucrări de căpătâi ale Şcolii ardelenilor au fost tipărite tocmai la Buda; Maniu a fost deputat în Parlamentul de la Budapesta şi cuvintele de înfăbătare, cuvintele însufleţirii naţionale, cuvintele unui Slavici sau Bariţiu, ale unui Goldiş şi chiar ale unui Goga au fost tipărite adesea în tipăriţele ce fîntau în Ungaria sau în Transilvania, dominată de unguri.

Designur, unosc foarte bine toate actele de oprimare, comise și săvârșite de puterea ungurească împotriva manifestărilor spiritului românesc. Știu foarte bine că aristocrația maghiară n-a desconsiderat și n-a umilit. Dar știu totodată - ceea ce azi se trece sub tăcere - că s-au găsit și unguri luminați, care ne-au luat apărarea. Pînă și în Parlamentul de la Budapesta. Am studiat cu emoționată atenție textele unui anume Lajos Mocsary, și aș fi extrem de fericit dacă s-ar găsi astăzi un român de cînte, care să dea dovadă de altă curaj în apărarea maghiarilor minoritari din Transilvania, cum s-a încumetat acest ungur cet-beget să se pronunțe în interesul nostru și al adevărului. E bine să se știe că pînă și în anii dominației horthiste din Transilvania de nord, episcopul romano-catolic de Alba Iulia, Aron Marton, de la avonul bisericii Sf. Mihai din Cluj, a avut curajul morii și spiritual să se ridice împotriva oprimării noastre. De ce oare în România lui Ceaușescu, întregul aparat al propagandei de stat și de partid pedalează exclusiv pe fapte ce instigă la ură și răzbuțare? De ce

șare pînă la biserică ortodoxă, chemată să slujească dragostea față de aproapele nostru, rădăcoale azi numai fațetele durerii de odinioară, reîntîrind în monstruoase antologii, cum este cea întocmită de D. Fătu, proiectul domnului Drăgan, tot ceea ce presa legionară a știut să furnizeze contra ungurilor? Recurgind pînă și la falsuri tot multile, cum ar fi istoria bisericii de la Miercurea Ciuc, prezentată ca fiind devastată de unguri, deși ca nu a fost terminată și sfîșită niciodată? Mă întreb, ce interese românești cer astăzi recrudescența fără de seamăn a urii naționale? Chiar și cu prețul mutilării și falsificării adevărului, al prezentării tendinșilor-unilaterale a faptelor, accentuind și repedind pînă la paroxism, tot ceea ce nu poate decît să alimenteze ura incinsă, oarbă, stupidă...

Dupa una ma pare, toate acestea nu servesc nici pe departe intereselor romanesti. Este vorba, pur si simplu, de interese personale ale domnului Ceausescu. Domnia sa a adoptat o tactică vicleană si perfida. A stiut si este foarte bine, ca sentimentele nationale romanesti au si o puternică traditie anti-maghiara. Ste extrem de bine ca orice aluzie la pericolul maghiar, la pretentiile ungarilor asupra Transilvaniei, si in stare sa mobilizeze îndată toate fortele neamului. E singura, e ultima lozincă cu care ma poate mobiliza. Domnia sa nu mai dispune de alte mijloace, de alte argumente. Mizează deci pe acesti sentimente, pe această reacție a noastră, aproape atavică, si iată, reuşeşte sa ne orbească. Timpiji mai suntem, aş zice, dacă nu aş spera sa ajung sa mă adresez prin aceste cuvinte marelui public românesc.

Platforma politică și ideologică a puterii personale și familiale a domnului Ceaușescu este construită azi pe doi piloni de mare încredere: sentimentul antimaghiar și securitatea.

Regimul - poate și mulți români de bună credință - se bucură, crezind că aparenta asimilare a minorităților întărește națiunea. Și vai, amar se înșală! Măcar din propria noastră experiență istorică, ar trebui să învețe protopopdada de astăzi de la București. Oprimarea, suprimarea, asimilarea forțată naște numai rezistență, ură, revoltă și războiune. Întărește atașamentul celor oprimiți la ființa lor națională. Minoritățile, în asemenea condiții, nu-și pierd decât ușurile, cum s-a întâmplat și în cazul nostru.

Domnul Ceaușescu a inventat un original sistem de stat. Ca să ne cistire pe noi, românii, ne sugerează zi și noapte, pe toate căile, că țara e în pericol, că ungurii ne vor Ardeulul. Implicit: că ungurii de la noi sunt o masă de oameni periculoși. Și pentru ca nu cumva vreun român mai răsnit, mai european, mai cu simțul dreptății - care ni e uitat cit de scumpă ne-au fost și nouă - pe vremuri de restriște, limba națională, cultura națională, școala românească sub dominația maghiară - să zică: vrei Doamne, chiar dacă maghiarii de la noi pînă acum nu au fost periculoși pînă acu', vor fi neapărat de acum înainte, de vreme ce contestăm pînă și existența lor națională, considerîndu-i în noile documente de partid "români de naționalitate maghiară", ba chiar și "români de limba maghiară", elucubrătie ridicolă, foarte asemănătoare cu formularea contelui de Appony, care vorbea de o "națiune politică maghiară" din care parte toți cetățenii Ungariei, fără deosebire de naționalitate, deci, pentru ca un român mai puțin înrobît de propriile noastre prejudecăți, să ajungă la concluziile nedorite de regim, domnul Ceaușescu a inventat o nouă teorie de justificare a inegalității: aceea bazată pe principiul primatului istoric. Și a cam reușit să ne infesteze cu ea. Sîntem gata-gata să credem în privilegiul primului venit, chiar de rîd și curcile de noi, chiar și dacă toată Europa zîmbește cu dispreț, privind acest penibil spectacol al renunțării totale la principiile democrației. Clasificarea cetățenilor unei țări în "autohtoni" și "venetici" sună ridicol și rușinos orunde, în zonele în care pe Terra, s-a încetățenit idealul libertății și egalității. Și sună penibil, îndeosebi cînd este vorba de o populație care s-a așezat totuși, chiar după teoriile marelui istoric care este domnul Iile Ceaușescu, cît puțin de șapte sute de ani prin locurile respective.

Din nefericire însă, se pare că orice nație din lume are puncte slabe: orgoliul, amorul propriu. Suntem extrem de fătăți de ideea superiorității noastre, de ideea primatului nostru, de ideea descendenței noastre nobile și străvechi, și suntem gata-gata să credem că egalitatea pe care am acord-o barbarilor și veneticii de maghiari, este un act al generozității noastre naționale. Dăm uitării pînă și punctele de la Alba Iulia, pînă și statutul naționalităților, pe care l-am decretat, pentru a oferi garanții în privința Tratatului de pace de la Paris, dar am dat uitării și propriile noastre doleanțe și revendicări din perioada de dinainte de 1918, ca să nu mai vorbim de principiile sacre ale democrației în general.

Îmi dau foarte bine seama că aceste cuvinte se vor bucura de o audiență înțeleaptă numai în rîndurile acelor români, care își dau seama de adevăratele întene, de interesele de perspectivă ale națiunii noastre. Care își dau seama de faptul că sovismul

luri. Ceașcui nu le compromise și ne înrobește. Ca omul care a dus țara de ripă, omul care a făcut ca mizeria materială, morală, spirituală de astăzi să fie periclitul viitorului și sănătatea neamului, omul care disprețuiește profund națiunea română, omul care distruge cultura română, să a dea la un joc lugubru și imoral: ne oferă murdara satisfacție a faptului că există în țară o categorie de oameni și mai oprămiți decât noi. Și reușește să ne manipuleze în așa fel, încât o însemnată parte a tensiunii să se canalizeze nu împotriva domniei sale, ci împotriva minorității.

Cert este că pe măsură ce ideologia dominantă a devenit din ce în ce mai sovină, este extrem de greu să pretindem maghiarilor și nemților și celorlalte semînii să adevăra din tot sufletul. Dacă lealitatea și toialitatea minoritarului nu se poate manifesta decît în dauna și împotriva sentimentului național, dacă îl pretindem un patriotism care să strîge toată ziua: "Afară cu mine din țară! Eu sunt venetic! Barbar! Străin! Criminal!", atunci nu prea vîd cum să-i cîștigăm de partea noastră. Dacă un maghiar, un sas ori șvab, un slav - fie el ucrainean, lipovean, sîrb, bulgar sau de altă știță - nu este considerat cîtețean loial și cinstit al patriei, nu mai cu condiția să renunțe la ființa sa națională, vom ajunge să-i constrîngem pe toți să fie realmente neioali și dușmani ai țării.

Din nefericire, opinia publică românească nu este informată deloc în privința conștientărilor în care trăiesc astăzi minoritățile. S-ar putea ca mulți români să apleade o serie de fapte care, în realitate, contravin intereselor noastre și întunec imaginea pe care lumea și-o face despre națiunea și țara noastră. De cite ori în presa internațională se fac aluzii la faptul că pînă și în zonele compact maghiare, ca de exemplu în părțile secuiești, în mai toate funcțiile de conducere sunt numiți români, care adesea nici măcar nu vorbesc limba localnicilor; de cite ori răzbat în presa occidentală știri privind strivirea învîntămintului în limba maternă a minorităților, presa oficială românească sare imediat și răcește: "Calomnie! Propagandă revizionistă! Ungurii ne vor Ardealul!" Și mulți români cinstiți sunt convinși și astăzi că toate acestea sînt într-adevăr calomnii. Și repetă în neștire: "Cine mîنینă piine românească să vorbească românește!" Și nu-și dau seama, vai, că repetăm greșeala istorică, pe care au comis-o încăde ungurii. Și nu-și dau seama, că dacă ar fi să se organizeze un control al statului lui naționalităților din România, din partea unui for internațional obiectiv și nepărtinitor - abia atunci ar ieși în vîileg, că tocmai politica națională a lui Ceaușescu pune țara (și integritatea teritorială a țării) în pericol.

Este - totuși - un preț prea mare pe care îl plătim pentru bucuria de a-i avea pe domnul și doamna Ceaușescu în fruntea statului.

Stimate omule V. G., nu am pretenția ca epistola mea să fie citită pe post. Sunt realist. Îmi dau seama de discrepanța din poziția mea, dintre vederile mele și opiniile multora dintre românii cinstiți, inclusiv o parte din colaboratorii dumneavoastră. Îmi dau seama că viziunea mea asupra lucrurilor este altă de neobșinuită, altă de singulară poate, deci s-ar putea să producă mai mult rău decât bine. Lipsa totală de informații a publicului românesc în această privință ar face ca mulți să exclame: insul e vîndut ungurilor, cîntă în struna lor! E prea departe încă timpul în care să vezi adeveri ca tocmai acest mod de a privi lucrurile servește ca adevăratul interes românesc și facilitează realizarea unui front comun al românilor și al minorităților naționale împotriva dictaturii domnului și doamnei Ceaușescu.

M-aș mulțumi deci cu foarte puțin. Aș fi fericit dacă aș reuși să vă sensibilizez pe dumneavoastră în privința temei tratate. Dacă aș reuși să atrag atenția postului de radio pe care îl conduceți asupra necesității contracțurării xenofobiei și sovinișmului stupid, generat de regimul de la București. Pe vremuri, presa comunistă susținea: sovinișmul este arma otrăvită a burgheziei, este diversiunea filozofică de clase dominante în vederea canalizării tensiunilor sociale. Azi, sovinișmul lui Ceaușescu este, fără îndoială, o diversiune practică numai și numai în interesul perpetuării puterii sale personale.

Să ne ferească Domnul de miopia politică, de ceața care se așează în clipa în care ne lăsăm flotați de neadevăruri.

Nota a redacției Curentul:
În legătură cu scrisoarea reprodușă, atragem atenția cititorului asupra poziției ziarului, referitor la această problemă.

Problema *minoritarilor* deci se pune ca și în trecut și cere o rezolvare. O soluție, în concret, nu poate avea decât un punct de plecare onest, dacă vrea să ducă la rezultate multumitoare. "Patria" scrie Pămlîr Seicaru într-un articol din *Curentul* din 23 martie 1959: "nu este o ecuație politică. Patria este o realitate morală." Nu ne face nouă, ca români, nici o cinste când cei ce nu pot să aibă România întru ei, se duc să caute o patrie străină". Este un act de acceptare a unei singure iluzii și prin această acceptare noi ne ferelim propria istorie.

(continuară în pag. 3)

CURRENTUL LITERAR

apare sub îngrijirea lui Ion Negoitescu

Emil Hurezeanu

ECHINOXUL

în toamnă

Se împlinesc în această toamnă 18 ani de la crearea revistei studențești de cultură *Echinoc* de la Cluj.

Anul înființării, 1968, era unul de promisiuni politice și culturale într-o România unde comunismul dădea semne de umanizare, ca să parafrăzăm această, în fond, teribilă locuțiune: comunism cu față umană...

Se publicau iarăși, după un doileu prelung și suportat atât de umilitor de toți cei născuți în limba română, mulți din clasicii noștri, înmormântați a doua oară în indexul proletcultismului.

Reapăreau, la a doua lor naștere - după expresia lui Țepeneag - dar și cu experiența morții, ostracizării a două decenii de sincope.

Pentru că 20 de ani durase acest interval, atât de prădalnic și pentru cultura noastră... În 1968, era greu de crezut că "obsedantele decenii" nu stau în urmă, depășite și lămurite, ci înaintea noastră, ca o traversare a unui pustiu neacoperit.

În anul 1968, noaptea părea că se desprindea înec de pe pământul culturii românești. Se făceau revizii, se operau reabilitări, se denunțau abuzuri, se refăcea, greu și încă, speranța. Se conștientizau mitologiile înălțării prin moarte, alți de proprii etosului românesc, fiind alți de mulți cei sacrificiați desedub. Era mai mult decât așteptat învingșii urgiilor depășite, dar, vai, cu cât mai puțin avea să fie decit cei mai sceptici au prevăzut.

În 1968, deci, o nouă viață, după cea furată sau măsluită, "no viață primăvară pe vechile dureri", cum spunea unul din martorii durerii.

Atunci, la jumătatea drumului dintre întinerie și lumină, a apărut *Echinoc* de la Cluj. Această revistă a fost înființată de un grup entuziaș de studenți. Ei reprezentau prima generație postbelică de intelectuali, căreia i se recunoștea dreptul la cultură: se scria, încl în primul număr al revistei, de scrie Heidegger, se traduceau expresiuni și ermetice, evazionism și onirismul intrau în ecuație cu talentul și cultura, iar cafelele boeme se rebotau fără complexe; foarte aproape de Casa prieteniei româno-sovietice se flirta cu abolirea prejudecăților de tot felul la cafelele "Arizona".

Vacanțele studențești de Crăciun și de Paști fuseseră obținute prin manifestări de stradă la București, iar revista studențească *Echinoc* printre-o extraordinară emulație intelectuală la Cluj.

Echinoc a stat încă de la început sub semnul unei tradiții transilvane generoase, începută cu Școala Ardeleană și întreruptă tragic odată cu surghiunirea lui Blaga, dăruirea bisericii unite sau înăbușirea aceluia izbini intelectuală care a fost Cercul Literar de la Sibiu. Regula instituită la *Echinoc* a fost respectul pentru valorile spirituale și morală autentică, de la noi și

de pretutindeni. Cele trei limbi ale Transilvaniei s-au unit într-un modus vivendi al cugetului, al intelectualității regăsite ale acelei Alma Mater de nivel european.

Acolo doar, în teritoriul ferit de ideologii și naționalisme otrăvite, Bartok îndrăgește muzica populară românească, Goga recită ungereste și Blaga conversează cu daimonii germanici.

Clujul se mai numea și Kolloszvar și Klausenburg iar clujenii și ardelenii, români, maghiari și germani, după altele suferințe separate și comune, se simțeau mai aproape de spiritul României Mari interbelice, decit ceea ce se pregătea să devină Napoca tumeafacilor naționaliste ale epocii Ceaușescu.

Într-un astfel de climat a început anul 18 ani *Echinoc*. Onestitatea și rigorea intelectuală a celor citeva sute de studenți și a citorva profesori care l-au făcut posibil în acești ani, era garantată de Universitatea Daciei Superioare, iar exuberanța, carajul moral și lipsa de abilitate pentru călăuzirea sau compromisi, de vârsta studenției și de speranțele în democratizarea și liberalizarea țării.

În acest fel, apariția continuă, timp de 15 ani, a unei reviste trilingve de cultură în capitala Transilvaniei. În absența oricărei compensații materiale, a unei difuzării normale prin rețeaua poștală, cu dificultăți constante în obținerea hîrtii și a tiparului, cu zile și nopți pierdute de studenți într-o minuscule chibie bolită, în care două mișcări de scris antedelinventive se disputau cu îndrăgite, toate aceste gesturi se inscriu într-un act nu doar de cultură, ci și de patriotism.

Revista *Echinoc* a asistat, dar în primul rînd a format, numeroase talente literare care au intrat în literatura română ca scriitori de prima mîni. "Echinocisti" - cuvînt intrat în limba română odată cu revista, au publicat în acești ani sute de cărți, au obținut zeci de premii naționale. Numai traduceri de poezie, publicate număr de număr, ar putea compune o bibliotecă universală, modernă și contemporană extraordinară prin dimensiuni și calitate.

Revista a cunoscut în ultimii trei-patru ani atacurile politicii culturale ale regimului. Nu s-a mai putut feri, așa cum a reușit altădată. În 1979, la aniversarea unui deceniu de existență a revistei, s-au adunat la Cluj, în aula facultății de filologie, sute de studenți, foști studenți, profesori și scriitori din întreaga țară pentru a-și manifesta solidaritatea cu acest act de rezistență culturală care era *Echinoc*. În calitate de echinoxist și secretar de redacție al revistei, mi-am exprimat și eu atunci, în fața asistenței, dorința ca *Echinoc*, ca fenomen astronomic să nu se confunde niciodată cu eclipsa. Între timp, echipa *Echinocului* a fost alungată - noaptea a crescut peste măsură.

(continuare din pag. 2)

Basarabenii n-au văzut în Rusia, niciind, patria și limba română n-au înțeles prin țara. Ungaria. Patria este mai mult decit statul. Cu "patrii români", unșii din Transilvania sunt tot așa de neromâniști ca și sașii. Este necinstit să ceri iubire din partea celor a căror dragoste aparține altuia. Dar statul are dreptul să ceară de la toți cetățenii lui, loialitate. Adică respectul legilor. Ori, tocmai aici se pune problema fundamentală pentru o soluție justă. Numai legile

care respectă pe cine au dreptul de a-îe celor omului respect față de lege. Este vorba de omul real, nu de cel abstract al democrației liberale sau socialiste, ambele "fără deosebire de etic, etc. etc." Aparținerea etnică face parte integrantă din identitatea și, prin aceasta, din personalitatea omului ca realitate individuală. De la acest principiu trebuie plecat. (Curentul, anul I, nr. 5924, 11 martie 1978, pag. 5, Vasile C. Dumitrescu, "Minorități, Minorități, Elite și Piele Roșii conculcătoare.")

O nouă revistă

ALERGĂTORUL DE LA MARATHON

Fondator și coordonator: VICTOR FRUNZĂ

Începînd cu numărul 2, revista *ALERGĂTORUL de la Marathon* are peste 200

de pagini, în format de buzunar.

Din sumarul acestui doilea număr:

Anonim din țară - Tipid: Dosarele ALERGĂTORULUI DE LA MARATHON Victor Frunză
Mai tari decit terorismul de stat (Un portret amabil, a trei oameni neînfricați, care în țară și apoi departe de România, se împotrivesc dictaturii ceaușiste, cerînd doar respectarea demnității umane și a legilor. Pe bază de documente, măști și înțipiri incredibile, sunt ilustrate metodele de infiltrație, dezbinare și de aplicare a terorii de stat în comunitatea românească din Australia de către trupele regimului de la București). (Fondul secret" - Ion Carolan - Cuvintele în exil, Virgil Tănase - O istorie de Paști; Marton la bară C. C. Popescu - Însărnări pe un frig brînd (Un film medic din capitală descoperă lapte din iarnă 1944-1945 "la ar a fost martori" K. Luvroian - *Miscelanea* (o suită de tablouri cu scene din prezent). I. M. EMES - *Magistrala - Trădăreala*, ex. a p), și indicat pluralul, categoria gramaticală (aci - substantiv), genul, iar în cazul verbelor, prezentul indicativului. Apoi se trece la explicarea sensurilor termenului, numerotate de la 1 la n, fiecare dintre ele fiind exemplificate cu citate alese de autor din totalul de 350 de titluri bibliografice: în fine, o parte de lămuriri suplimentare gramaticale / fonetice, precum și o parte etimologică.

Print numărul de criterii urmat, *Românisch-Deutsches Wörterbuch* (RDW) este superior dicționarului necanonice. În schimb, prin

Pe marginea albumului memorial NICHITA STĂNESCU

Gelu Ionescu

Am parcurs pe îndelete Albumul memorial al Nichita Stănescu, editat de revista *Viața Românească* și alcătuit de poetul Gheorghe Tomozei. Acest album memorial a apărut la un an de la moartea lui Nichita Stănescu, deci în decembrie 1984; ca orice album memorial, el conține mai înțit foarte multe mărturii ale apropiaților și familiei poetului, multe fotografii, interviuri, dialoguri și declarații ale lui Nichita Stănescu - în total, un foarte vast material documentar dar și sentimental care a încercat și a reușit în mare măsură să reface traiectoria vieții poetului de frunte al unei generații. În plus, sînt adunate aici mai multe inedite mai vechi curături și creația lui Nichita Stănescu din ultimii ani: în total, aproape 300 de poeme - ceea ce face ca albumul memorial să fie o carte de poezie, cea dintîi după moartea autorului ei și, nu numai pentru asta, din cele mai zbuciumate ale întregii opere.

Nu încap aici decât acest volum, care e deci mai mult decit un album memorial, constituie expresia sinceră și cu totul justificată a vieții literare românești contemporane pentru care Nichita Stănescu a fost un mit, un mit încă din timpul vieții, mai precis al ultimilor ani din cel relativ pușini, numai 51, cit a trăit. Faptul că mulți dintre cei mai audiați critici contemporani au vorbit și scris, în repetate rînduri, despre Nichita Stănescu ca despre marele poet al literaturii din ultimii 25 de ani, alăturîndu-l lui Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Ion Barbu atîrnă greu în balanță. Dar mitul acesta e totodată un produs al personalității poetului, al prezenței sale publice, în tot felul de înfîlțiri cu cititorii și, foarte des, prea des, cred, în ultimii ani. Firea sa boemă neascundă, chiar dacă nu ostentativă, nonconformismul felului său de a vorbi și rețica, darul de a electiza circumstanțele în versuri, dar și în scurte, oraculare și astfel deseori critice cuvînturi, împreună cu felul său "populist" de a se înfîlți cu oamenii și mai cu seamă de a-i primi (peașor) în intimitatea sa, au favorizat mitul. Admirat mai cu seamă de tineri, dar ascultat și de cădruri și de confrăți, Nichita Stănescu era, dincolo de frapanta lui originalitate, un om dăruit cu o vie, fascinantă inteligență, cu farmec plebeu, poezie și cu o anume bonomie fraternă "rusească". El nu făcea eforturi pentru a fi "altfel" - era așa, chiar dacă te putea surprinde și prin normalitate.

Despre toate aceste înfrînșări ale poetului Nichita Stănescu, albumul memorial său seamă numai prin textele circumstanțiale

ale scriitorului, dar și prin mărturiile, amintirile, fișele biografice semnate de mulți confrăți, prieteni mai apropiați sau numai amici, unii mai vechi, alții mai noi, colegi de generație, mai tineri dar și mai vîrstnici, din cei care l-au cunoscut pe Nichita cel din primii ani ai afirmării, poate cei mai străluciți ai vieții sale. Textele semnate de Constantin Abăluță, Ioan Alexandru, Alexandru Andrioiu, Cezar Ballag, Ion Băieșu, Ana Blandiana, Geo Bogza, Nicolae Breban, Emil Brumaru, Constantin Chirolă, Alexandru Condescu, Radu Coșău, O. S. Crohmăniceanu, Geza Domokos, Aurelian T. Dumitrescu, Dana Dumitriu, Victor Felea, Paul Georgescu, Ion Gheorghe, Grigore Hagiu, Ion Horea, Silviu Iosifescu, Mircea Iorgulescu, Cezar Ivănescu, Mircea Ivănescu, Mircea Martin, Dumitru Micu, Marin Mincu, Florin Mugur, Fănuș Neagu, Damian Necula, Ioanichie Olteanu, Adrian Păunescu, Nicolae Prelipceanu, Adam Puslovici, Lucian Raicu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Petre Stoica, Mihai Șora, Janos Szasz, Cristina Taoci, Laurențiu Ulici, Nicolae Velea și desigur Gheorghe Tomozei - realizator meritoriu al volumului - textele acestora sînt poate cele mai semnificative.

Mă surprinde absența a doi prieteni din cei mai apropiați ai poetului - am numit pe Ion Drăgănuș și pe pictorul Sorin Dumitrescu, cel care a "ilustrat" (dacă se poate spune numai atât) cîteva cărți, dintre ultimile, ale lui Nichita Stănescu. După cum mă mîhneste absența din acest volum a numelui unui dintre cei mai apropiați prieteni ai începuturilor, unul dintre cei care au scris printre primii despre valoarea excepțională a poetului - mă refer la Matei Călinescu - menționat în acest documentar numai de Nicolae Breban, dar uitat cu bună știință de alții, numai pentru că nu este în țară.

În astfel de situații, în astfel de cărți, înegalitatea valorii și supralicitarea unor anecdote sau a unui spirit anecdotic, sunt firește inevitabile; însă întregul cuprinde ceva răbător, și anume acest sentiment pe care mulți confrăți l-au avut la moartea lui Nichita Stănescu, aceea că au pierdut știința de geniu a unei generații; vedea o lume întreagă cum poetul își respice cu bună știință și farmecul și darul și sâmbetele, în ciuda acestor sfîrșit precipitat era mai de mult previzibil, alarmînd nu o dată pe prieteni și admiratori lui.

Volumul de față are meritul de a face vie și poate perenă dragostea cînd condiționată,

Călin Andrei Mihăilescu

UN DICȚIONAR NECANONIC

Dicționarul româno-german elaborat de H. Tiktin este o operă majoră și elabarată a lexicografiei românești. Caracterul original al lucrării e însoțit de o istorie pe măsură: prima ediție a apărut în România sub semnătura unui străin, iar cea de a doua în Germania, fiind îngrijită de un român.

H. Tiktin este descendentul unei familii rabinice silezience; când sosesa în 1869 în România, avea 19 ani și nu cunoștea limba locurilor. În 1895 apărea prima din cele 29 de fascicule care formează *Românisch-Deutsches Wörterbuch*, or mai pe scurt, "Tiktin", numele trecut de la om la operă. Bucurîndu-se de o apreciere constantă și nu o dată superlativă, autorul face parte, împreună cu Lazăr Șenileanu și I. A. Candrea, din grupul lingvistilor de origine evreiască a căror contribuție la dezvoltarea filologiei românești este într-adevăr inestimabilă.

Partea a doua a istoriei dicționarului se desfășoară în prezent: profesorul Paul Miron a îngrijit ediția secundă pe care editura Otto Harrassowitz din Wiesbaden o publică în condiții grafice optime. Au apărut primele șase fascicule, astfel: (1) Prefață (în germană și română), bibliografie, indice de nume citate și de abrevieri; (2) A-arunca; (3) arunca-bob; (4) bobar-carat; (5) cărămidă - colesă; (6) colesă-cvintă. Primele două fascicule sînt publicate în 1985, celelalte patru, în 1986. Trebuie remarcat că editarea va jure doi ani, pe cînd vechii ediții îi treburaseră nu mai puțin de treizeci de ani pentru a apărea în întregime.

Spunem că dicționarul Tiktin este unul insolit și aceasta deoarece el este în același timp bilingv și monolingv; caracterul bilingv rezidă în aceea că explicațiile lexicale sînt date în germană; caracterul monolingv, în aceea că boghiile extraordinare a informațiilor și detaliilor, date în română, este de regăsit doar în dicționarul explicativ al unei limbi, iar în într-unul bilingv. Iată cum este alcătuit un articol din vechia ediție (Tiktin: cuvîntul-titlu are marcat accentul tonic (de ex. a p), și indicat pluralul, categoria gramaticală (aci - substantiv), genul, iar în cazul verbelor, prezentul indicativului. Apoi se trece la explicarea sensurilor termenului, numerotate de la 1 la n, fiecare dintre ele fiind exemplificate cu citate alese de autor din totalul de 350 de titluri bibliografice: în fine, o parte de lămuriri suplimentare gramaticale / fonetice, precum și o parte etimologică.

Print numărul de criterii urmat, *Românisch-Deutsches Wörterbuch* (RDW) este superior dicționarului necanonice. În schimb, prin

cînd mai ales necondiționată a celor care s-au apropiat, fără greutate, de mitul, de persoana sa, desigur mai înțit de opera lui Nichita Stănescu. Mitul, cum spuneam, aparține ultimilor ani de viață ai poetului și coincide, în chip straniu, cu acei în care unii critici au fost mai reci cu opera sa mai nouă. Mă refer la exact acei critici care se luptaseră an de zile să împună și reușiseră. În schimb, personalitatea poetului era locu-mai luată în brațe de mulți dintre acei care, în anii creației de vîrf a lui Nichita, l-au contestaseră, libertatea din poezia sa, libertatea în toate sensurile, a crispă critica oficială și acest volum memorial a uitat să amintească măcar de atacurile împotriva poeziei tinere și în special împotriva celei a lui Nichita Stănescu din decenul 7, atacuri care nu aveau nici o acoperire estetică, ci numai una politică.

Desigur, volumul de față nu a voit să ne prezinte istoria recepției poeziei lui Nichita Stănescu - deși nu era inutilă măcar o schiță a acestei istorii; "oficializarea" poetului, la care a lucrat el însuși, în spiritul urzătorii sale de a sluji ocazional, a contrariat pe mulți, inclusiv pe vechii prieteni, despărțîndu-l de unii dintre ei și aducîndu-l în schimb în preagmă destul (prea ușor acceptați) veleitari. O parte din aceste "urme" se vad și în albumul memorial, album din care mai lipsește ceva, ceva ce ține de imaginea acestui ultim Nichita: și anume suferința adevărată că el devenea din ce în ce mai oficial în anii în care oficialitatea era în plină ofensivă împotriva acelor valori din care, fără nici o îndoială că el făcea parte. Mîhnirea lor de a nu-l și pe Nichita Stănescu alături decit cu intermisiune a pldi, desigur, odată cu marea tristare în fața dispariției, vai, atît de timpurii a luminatului său har.

Pușini scriitori din cîți am cunoscut - cu Nichita Stănescu viața a vrut să nu fim mai mult decit simple cunoștințe - pușini scriitori mi-au dezvăluit darul, poate și blestemul de a transforma finia lor, clipă de clipă, în literatură, precum autorul celor 11 elegii. Și dacă mai trebuie să remarc o calitate a albumului memorial dedicat lui, atunci este și aceasta că face să pleacească acest dar inefabil peste lătera interă.

Cu acest volum a început perioada de doileu care urmează dispariției oricărui scriitor adevărat, perioadă în care se pregădește subter, împalibă, dincolo de toate adevărate aminte, posteritatea lui critică.

Peste mai mulți ani, numai Dumnezeu știe cînd, se va vorbi, se va scrie altfel despre opera lui Nichita Stănescu - probabil mai adine, mai exact, mai întreg decit s-a făcut în timpul vieții. Așa e legea literaturii. Iar tristețea contemporanilor vine și din împrejurarea că această perioadă a început prea devreme, că Nichita, incomparabilul Nichita, nu mai este...

Unele datări par cidate; de exemplu a bubui e atestat la 1822, în timp ce bubui, care e derivat al lui, la 1649; sau a bucura (sec. XVI) și bucuras (1487) etc. Asemenea cîtușeni (poate doar aparente) stimulează plăcerea unei alte soluții. Ce este acum de reținut este curajul cu care Paul Miron a pornit o asemenea întreprindere obositoare, riscantă și, într-un fel, de pionierat. Pentru sugesție, reproducem cîteva datări propuse de lingvistul editat, referitoare la cuvîntele atestate anterior primului text în limba română (Scrisoarea lui Neacșu din Cîmpulung, 1521): *căclău* - 1212, *brînă* - 1356, *bucată* - 1425, *calce* - 1515.

Prin cumularea tuturor acestor criterii, egal ilustrate, RDW ne apare ca o întreprindere ambițioasă și deplin reușită; dacă vechia ediție fusese considerată de specialiști ca un "dicționar explicativ", cea nouă se apropie mai mult de categoria dicționarului-tesaur.

Tiktin își concepe dicționarul ca o reacție anti-hadadiană, el voia să-l înalțe de la senșuri și de filiația lor istorică, iar nu de toate credințele și obiceiurile populare, de acea vază "Volkspsychologie" pe care B. P. Hășdeu încercase în *Etymologium Magnum Romaniae*, să o decleze în cuvintele limbii române.

Asfel, Tiktin vruse inițial să dea importanță limbii literare și o pondere egală arhaismelor și neologismelor. Ceea ce s-a păstrat din proiectul inițial al lui este caracterul profund științific al operei lexicografice: ceea ce s-a schimbat a fost alegerea materialului: înlocuind de la litera E, Tiktin dă atenție mai mare arhaismelor și regionalismelor (în special moldovenesc), precum și termenilor bisericrești, ceea ce duce la un dicționar orientat spre istoria limbii și nu spre "asuala" ei contemporană. Paul Miron își va struna, la rîndul său, această misiune, excerptînd cu prioritate texte vechi și, în genere, religioase. Se poate înțelege de aici că autorul ediției secunde manifestă pietate nu doar față de înaintașii săi (ceea ce este "pietate științifică"), ci și față de limba ortodoxă, care vreme de atîta timp a avut locuri a însemnat limba de cultură a românilor.

Prin toate, noua ediție a dicționarului româno-german ar merita numele de "Tiktin-Miron", el împlîndu-se într-o inversă simetrie istorică, asemănătoare liniei impecabile a destinului. Cred că povestea acestui dicționar, unul dintre cele mai importante ale lingvisticii românești, l-ar fi în-cințat pe Borges, maestrul cu denunța geometriile nu hegeliene, ci divine din istoria atîta de ciudată a micilor popoare.

Mariana Șora

Europa literară în epoca Biedermeier văzută de Virgil Nemoianu

O delimitare mai exactă a romanticismului tardiv în corelația sa cu categoria stilistică Biedermeier, atât de adevărată V. Nemoianu în ultima sa lucrare, *The Taming of Romanticism - Imbliching* - sau, dacă vrem domesticirea romanticismului (Harvard University Press, 1984). Folosindu-se de un material informativ deosebit de bogat, autorul își propune să dezvăluie din mesele și formulele scriitoricești ale perioadei situate între două jaloane istorice, 1815 și 1848, ceea ce au ele în comun. O încercare temerară, acasă căutate a unității în diversitate; căci dacă pare aproape ca neputință să aduci la un numitor comun personalități și entități atât de divergente, ca Heine și Büchner, Mörike și Grillparzer, conservatorismul bonom al unui Stifter și revoluționarii grupării „Das junge Deutschland”, dificultatea creșterii în proporție geometrică dacă extindem cercetarea asupra celorlalte literaturi naționale, crescute în condiții istorice diferite. Mai ales într-o epocă ce se caracterizează, cum arată autorul, printr-o multiplicare de tendințe în care se recunoaște rădăcinile multor orientări din secolul nostru.

Un studiu așezat pe baze atât de largi - „o lucrare impresionantă, de comparație cu adevărat internațională”, scrie Feliek - nu poate fi conceput fără o perspectivă filosofică, și, într-adevăr, Nemoianu vede în tot pasul - dacă n-ar fi decît prin incertitudinile în domeniul extraliterar, dar mai ales printr-o putere de abstracție care permite să ajungă de la cercetarea analitică la decantarea unor structuri de gândire și simțire - o mare familiaritate cu morfologia culturii și filosofia stilului. Situndu-se astfel pe linia tradiției unei „Geistesgeschichte” dar fără a neglija aporturile psihanalizei istorice, autorul înalță problema rădăcinilor constitutive ale romanticismului tardiv ca constitutivă unui veritabil compendiu de istorie literară. Cu extraordinară vigoare și siguranță în trăsura profilurilor scriitoricești și în redarea concentrată a operelor, precum și a studiilor interpretative ce le-au fost consacrate, el izbutește să ne ofere frecue vizuolate ale literaturilor epoci.

Contribuția sa poate cea mai originală, probabil și cea mai discutabilă, mi se pare capitoul consacrat romanticismului francez. Dintr-un nou relief caracteristicilor lui bine cunoscute și revădite ale mai puțin cunoscute - naturism și pasivism, melancolia meditativă, conservatorism și elanuri revoluționare, cultul inocenței și al demoniei, dorul de regenerare (în Jodelin) și în poemele cu îngeri căzuți), liniștea sufletească deosebită de călindul consolare în sentimente dureroase de doli, vizul izolării într-o pace bucolică chiar și la orizontul Vigny (a cărui *Maître de forger* corespunde incursiunii Orphid a lui Mörike, grandilocvența patetică (Hugo), aria miniaturizării (poesia lui Sainte-Beuve), elemente de pictură de gen în maniere flamandă laolaltă cu titanismul, atâtea și atâtea amănunte semnificative dovedesc cu prisosință

contemporaneitatea nu numai cronologică dar și spirituală a mișcării romantice franceze cu Byron, nu cu Wordsworth sau Blake, cu poezii germane din „Biedermeier”, nu cu Hölderlin sau Novalis, și ne conving, dacă mai era nevoie, de ceea ce ascunde și revelează cunoscuta vorbă a lui Gide: cel mai mare poet francez? „Hélas, Victor Hugo!”

Punându-și întrebarea legitimă cum e cu putință ca marea literatură franceză să nu fi avut un romanticism vizionar și, alte dăți avangarda Europeană, să fi așteptat revășirile aduse din Germania de către de Stael, autorul depistării cu subtilitate semnele impurității ale setei de absolut și de comuniune cosmică, semnând și contacte modificatoare în sens invers, ca influența enigmatizantă Saint Martin asupra unui mistic speculativ ca Bader. „Oare literatura franceză a meritat un romanticism de import?” Însăși raportarea continuă la paradigma regenerării spirituale, subiacentă la romanticii tardivi, inde să dovedească contrariul. Dar oricât am cerceta - și indiferent dacă numim „permanențism” sau „un prim romanticism” toată literatura sensibilizată care curge pretutindeni, paralel cu cea a luminilor, inclusiv Rousseau, fără de care, evident, o largă porțiune din marea romantism, cel german în special, ar fi imaginabilă, caracteristicile unui romanticism plener nu se arată la orizont.

Virgil Nemoianu ne găsește totuși în textele marilor revoluționari, Danton, Mirabeau, Vergniau, Saint-Just mai ales. Desigur, exteriorizările unei anumite *formae mentis* nu sunt de călăt numai și neapărat în domeniul artei literare sau al filosofiei, le putem identifica și în domeniul gândirii politice. Problematice rămân doar însăși principiile de sistem care ne spătesc să practicăm în construcțiile noastre mentale ceea ce Pascal numea „fausses fenêtres pour la symétrie” - în cazul de față: să stabilim cu orice preț, în lipsa expresiilor sale specifice, alte concepțiuni ale romanticismului plener, fiindcă în principiu ele trebuie să fi existat.

Desigur, că nu e gratuită această analiză a curentului de înaltă tensiune ce străbate concepțiile revoluționare, așa cum s-a cristalizat în speșă în proiectul de constituție elaborat de Saint-Just. Citatele sunt convingătoare în ce privește încordarea pasională a spiritului spre stabilirea unei concordanțe între ideal și real: din aceste fraze scurte, categorice, emană, pe lângă intrinsecă etică, o sete de absolut, al unui absolut călătat însă în conștient. Sobrietatea lor și strădănușul de pretenție demențială de a reglementa integral toate relațiile interumane, într-un spirit pe care azi l-am numi totalitar. Această pornire maniacală de a reglementa până în amănunte viața în comun, o găsim de fapt și la Fourier, amintit doar în treacăt, dar care prin imaginația sa de asemenea delirantă în sistematizarea libertății însăși, în utopia sa, prin năzuința spre un absolut al armoniei individ-societate și spre revoluționarea

conștiinței, ca să atîngă dincolo de planul social armonia și starea primordială de fericire legendară, mai degrabă poate fi socotit romantic vizionar.

Cu greu îl urmărim pe autor atunci cînd susține că în scrierile lui Sade „transpare paradigma marelui romanticism”, ducînd mai departe revalorificarea efectuată mai ales de Barthes și Foucault, care au pus în lumină caracterul imaginativ al scrisului sadian, scenele inventate aprind adesea cu punerea în practică a unor considerații teoretice prealabile, aplicate în cadrul unor rituale de tip masonic, sau vederile despre caracterul lor de „kakotopie” (Molnar), echivalentul simetric al utopiei. Admițînd că Sade este din cadrele libertinajului roșu (cum îl putem găsi la Casanova sau Choderlos de Laclos, care și are însă latura demonică), la rigoare putem vorbi de „culțarea unui absolut al perversității, care îmbracă cu imaginația delirantă poezii și scite componente romantice, după cum meticolosul organizator și jurnalistul aduce cu „manifestarea” social-politică mai sus amintită, rămîne neclar ce amestec au Blake sau Novalis în profilul orotomanului, fără îndoială scriitor genial. Interesantă însă este aprecierea lui Sade ca înaintaș al unor tendințe din secolul nostru, care încearcă, într-o literatură experimentală am zice, să dezmembreze personalitatea, să-l desfacă literalmente, practicînd cum spune Foucault, „suveranitatea ei asupra și împotriva naturii”, așa înțeleg, scrie Nemoianu, „Sade face să explodeze personalitatea într-o manieră înaltă pînă-n zilele noastre”. Cu cît e mai puțin această observație, cu atît ea contrazice pe cealaltă, conform căreia Sade afirmă aici năzuința, proprie marilor romantici, de integrare și armonie, desigur și prin eroi sau chiar incoți, ca în *René*, subtil analizat de autor. Al doilea însă pe Sade printre romanticii vizionari de contopire cu universal înseamnă a scăpa din vedere - de data asta - nelipsita lor dimensiune metafizică.

În aria literaturilor est-europene sunt scoase în relief, cum e și firesc într-o lucrare de sinteză, trăsăturile care demonstrează înrînduri și convergențe, tendințe sincrone cu cele din vest. Stilul epocii pentru a face să încapă în acest pat al lui Procaș multitudinea complexă a fenomenelor literare, Nemoianu lărgesc într-una ideea de stil, nu ele sunt amputate sau laminate ca să se extindă, ci patul devine elastic. Cu alte cuvinte, figurile și operele își păstrează caracterul și complexitatea, ba chiar primesc un relief deosebit în redarea lor interpretativă, întemeiat pe o documentație amplă. Vastul tablou al astfel un aspect caleidoscopic care l-pune pe recenziile într-o perspectivă dinamică, ce să alungă din multe aer-cu-ur care ar trebui menționate? Paginile de analiză a „scrisului multidimensional” al lui Pușkin, captivantele dezvoltări despre cele două

fețe ale lui Gogol, cea blajină temperată, în acord cu convențiile literare ale vremii, și cea feroce, a satiricului care trădează tot o romantică năzuință de regenerare, dar orientată spre realitatea concretă? Sau cele despre complexitatea în genere prea puțin cunoscută a lui Mickiewicz și Slowacki? Aceste prezentări dense și multe altele (care deschid poarta decît spre a unele lacune sau a reimpresia amintiri) încorporează în cadrul literaturii secundară, adesea de ultimă actualitate, asimilată, regîndită, întreprinsă și tipărit în text, grație unei stăpîniri suverane a subiectului, cu aceeași eleganță și cursivitate ca reflecția proprie.

Tratarea acestor arii, în care avîntul cultural se produce după o stagnare și sîd sub semnul afirmării naționale - inclusiv în Italia din Risorgimento - unde fazele nu se desfașoară în succesivitate, ci se suprapun, periodică prezintă dificultăți majore și pune probleme metodologice complicate. Autorul optează deliberat pentru un eclecticism metodologic, nu foarte stringent, dar judicios, obiectiv dintr-o perspectivă dialectică, și productiv. Dacă nu suntem tributari unei doctrine a determinismului univoc, reducînd totul la condiționări socio-economice, dacă nu ne mulțumim cu explicația răspîndirii tendințelor prin contagiune („ca o mîlă”) și nu recurgem de la urmărire miglăsoasă, conform comparatismului strict științific, la influențări efective detectabile, și nu călădăm nici în căpșuna credinței într-un misterios „Zeitgeist”, răspînditor de viruse conștient de aceleori atitudini în locuri și la persoane diferite, nu ne rămîne într-adevăr decît să combinăm chibzuit aceste puncte de vedere. Găsim insuficiență și teza despre „telescoparea” perioadelor (Vera Călin, Isvan Söter). Nemoianu arată cum, datorită absorbției inițiale și comprimate în timp a orientărilor desfașurate cu răgaz în vest, acestea se ivesc în cultura „politică” a estului european - într-o configurație contrapunctică, valdă sincronizarea cu spiritul romanticismului tardiv. De aici o amintită conștiință epigonică împreună cu cea a unui reviriment, care se prezintă întotdeauna ca reacție la ce a precedat: față de stagnare, susține autorul, citind pe Al. Ciordanescu, atîc elementele de clasicism iluminist ci și cele romantice au un caracter revoluționar.

Aplicînd acele vederi îndeosebi literaturii maghiare, autorul constată o grabită asimilare a ambelor atitudini, așa încît între permanențe, clasicism și romantici tardivi nu se pot descoperi deosebiri de esență, ci doar de calitate. Desigur că o cuprindere perspectivă de la mare altitudine comportă inevitabile apăsări reduse, astfel de pildă, dacă e adevărat că la Petőfi mesajul romantic-vizionar e îndobit de producția masivă de poezie idilică, romantizată, de gen, credem totuși că

intensitatea pasională și calitatea poetică a lirismului său prevalează asupra cantității. Nimeni nu se menține mereu pe același culmi; cum arată Nemoianu însuși, chiar și la Shelley sau Wordsworth granițele dintre marile poezii vizionare și cea romantizată sunt fluctuante.

În ce privește domeniul românesc, rețin îndeosebi relevarea componentei „radical romantice” a Școlii Ardelene întoarcerea la rădăcini, obsesia purității limbii și a neamului, mitul regenerării, elemente ce dau loc, apoi, la Cipariu, unor teoretizări cu totul în spiritul romanticismului. Neacceptînd periodicarea uzuală, după care succesiunea stilurilor ar fi așezată ca în marile literaturi, doar cu înțirire, Nemoianu își întemeiază teza despre concomitența lor pe lucrarea fundamentală asupra romanticismului românesc a lui Paul Cornea, din care reține că încă pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, abesea notele de sentimentalism idilic împreună cu cele neoclasiciste și cu adevărat romantice. Păcat că tocmai romanticismul vizionar al lui Eminescu, acest fenomen anacronic și tulburător, este fugat trecut în revistă, fără specificarea latului „plutonice” a inspirației sale.

Nu putem lăsa nementionat capitolul extrem de dens despre ironia romantică, o cheie spre înțelegerea romanticismului, dar care cunoaște, odată cu lărgirea acestuia și subsecvența lui dezintegrare, o scădere de nivel similară cu a celorlalte caracteristici. Dacă în concepția lui Fr. Schlegel ironia înseamnă autoîngineria spiritului în căutarea integrității și garanția libertății sale ferindul de fixare, la postmodernitate sa numeroasă ironia se îndreaptă mai mult înspre aforă, surprinzînd instabilită, grotescul - de unde amestecul genurilor și apoi proliferarea melodramei, a tragicomediei - sau devenind un simplu scepticism amar-surizător (și, am adăoga, o demodă literară cu funcția pe care azi am numi-o „mise en abime”).

Ne miră că studiul Ricardiei Huch, nedepășit în esență, nu e amintit nici în acest capitol crucial al unei lucrări altfel atât de documentate, încă nu știm ce să admindăm mai mult: vastitatea informației sau prezentația ei succintă în „comprimat”, aporturile teoretice și orizontul larg sau darul de a formula nuanțări și colorat, care face din această contribuție de nivel academic o carte „eminamente lizibilă” (ca să uzez de un superlativ anglo-saxon) nu numai pentru specialist. Ea zugrăvește o lume în a cărei spiritualitate contemporani plutește ca într-un lichid amonitic comun, rămîndu-și impregnați de el. Dar conștient de primăria unui „nominalism alături” în conceptualizarea notelor unei epoci, autorul încheie relativizînd - în spiritul autorilor romantice? - orice teză, sau cel puțin pretenția ei de a fi exclusivă. O concluzie larg filosofică.

Textul este al lui B.B.

I. Negoitescu

SEMNELE POEZIEI LUI ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

În al treilea paragraf al vestitii lui opere *Nașterea tragediei*, Nietzsche relatează vechea legendă, după care regele Midas, reușind să înăbeie pe înțeleptul Silen, tovarășul lui Dionysos, l-a silit să-i răspundă la întrebarea: care ar fi lucrul cel mai bun și mai de folos omului? Răspuns ce, printre altele, îl-a dat pînă la urmă Silen: „Făptură perisabilă și nenorocită, copil al înșelămintelor și nevoii, de ce mă obligi să-ți spun ceea ce ar fi mai bine să nu aflu? Lucrul cel mai bun și imposibil pentru tine ar fi să nu te fi născut, să nu exiști, să nu fi pur și simplu...”. Aceste cuvinte le-a utilizat ca motto savantul Otto Rank la studiul său psihanalitic *Traumatismul nașterii*. După cum se știe, deși a fost contestat de către prietenii lui întru noua știință, în frunte chiar cu Freud, căruia studiul respectiv îi era dedicat, contestație pertinentă și chiar agresiv științific argumentată, *Traumatismul nașterii* de Otto Rank și-a păstrat, dincolo de precaritatea unei ideologii nu îndeajuns de fundată experimental, o putere de atracție și sugestie deosebită, tocmai ca mitologie a unui autor versat el însuși în mitologii. Ați de versat chiar, în replică salvatoare la traumatismul psihic al nașterii a găsit-o el însuși în arhetipul artistului, care izbutește să integreze trauma inițială și să învingă de asemenea bărbătește, prin universul său creator de mituri, nostalgia paradisului amniotic.

Referința la vechia legendă citată de Nietzsche, ca și la studiul lui Otto Rank, mi-au fost impuse de însuși profilul recentei culegeri de *Poezie* a lui Ștefan Aug. Doinaș. Nu pentru că s-a intenționat să re-urg la metoda psihanalitică propriu zisă în explicarea poeziei lui Doinaș; o metodă ce a fructificat desigur cercetarea literară, după exemplul prim al lui Freud, care a analizat povestirea *Gradiva* de Wilhelm Jens, ori al voluminoasei analize dedicate de Marie Bonaparte lui Edgar Poe, ori al interpretării lui Ernest Jones asupra lui *Hamlet*. Pornind de la aceste exemple, dar și depășindu-le cu ajutorul perspectivelor deschise în psihanaliza de Jung și Adler îndeosebi, unii din cei mai interesați reprezentanți ai noii critici franceze, precum Gaston Bachelard, Charles Mauron, Jean Paul Weber sau Roland Barthes, care a lăsa la o parte curma

psihanaliză existențială a lui Sartre, au dovedit viabilitatea, chiar dacă nu todeauna valabilitatea metodei lor. Și socotesc metoda aceasta în continuare viabilă, mai ales dacă va recurge nu la scrierile cele mai științific garantate ale psihanalizatorilor, ci, dimpotrivă, la scrierile eretice, minate de fantezie ca niște adevărate opere de imaginație, ca de pildă *Traumatismul nașterii*, deja semnalat, ori *Încercarea de teorie a genialității* a lui Sandor Ferenczi, ori studiile despre orgon ale lui Wilhelm Reich, ori eseu al de contrebabil dar atât de incitant, *Dincolo de principii plăcerii*, în care Freud introducea ideea de instinct al morții.

În culegerea aceasta de *Poeze*, care este totodată și o austeră selecție de maturitate, Ștefan Aug. Doinaș nu se înfășășează nu numai ca marelui poet îndeosebi cunoscut, dar și ca un mare poet esențializat pe latura întencată și tragică a viziunilor lui lirice. Ideea sa poetică, prin care el revarsă viziunile abstracte sumbre ce-l alcătuiesc lirismul, într-o magmă expresivă strălucitoare, apare acum și mai clar în toată coherența ce îi asigură rotunjimea și soliditatea unui veritabil sistem artistic.

Am arătat alădăt, cum sensibilitatea ideatică dureroasă în confruntarea cu neantul, figurată prin conștiința limitelor și urtului ce stigmatizează aparența, se materializează la Doinaș într-un cosmos cotropitor, într-un eros organic plutonic, ce corespund pulsăției sale lirice profunde și vaste, ca ecourile unei adevărate liturgii negre universale, în care solemnitatea, ritul, pompa sfîșesc însă prin a fi anulate de ironia ce subminează orice concepție de fapt modernă. Totuși, în concluzia mea de atunci, accentul poeziei lui Doinaș cădea asupra pozitivității aparenței, ca și a demonicității plăcerii a trăirii ei. Or, actuala culegere de *Poeze* concordă în prea mică măsură cu o astfel de concluzie, căci au dispărut pomele ironice, care lăsu jocului între sfîșit și neînșășibilitatea de a muta accentul dintr-o parte în cealaltă. Chiar în cazul în care ironia mai încearcă să intervină în discursul liric, tonul ei jos îl diminuează considerabil puterile: „pentru că într-adevăr inaudibil e totul / strigătul lumii sfîșietul existenței / sunt pur vizuale desfășare a văzului / iar muzica sferelor o fîșină de numere / și echivalente cu o parte a lor diferită”. Nu ne mai înșală de astă dată față izbitoră a aparenței, chiar dacă, prin

magia pusă calculat în lucrare, ea ar putea să exprime acțiunea vîrîlă creatoare a artistului, construcția menită să compenseze atît paradusul amniotic pierdut, cît și traumatismul inițial: „Oțelul, plumbul, zgura și arama / metale singeroase care zeci / și își sapă templul lor, pînănd colană / de marmură în față, ca să-atrăgă / pe cerșetorii de destine - toate / creștea la orizont, stîrnea vîrtejuri / în sus, pe cer, zideau mîre-tia-n pielea / albastră a zenitului de vară. / Dar dedesubtul lor - ca-n încăperea / unui anghel Trimegist - substanțe / subtile, muzicale, transparente, / celestie medii reci, iradiante, / sisteme de anumi intrări în stare / de grație, principii neantului / (cărora viață cu spaimă și sfîșal / încercă acum să le dau un nume)” - căci atît acut paradis, cît și acut traumatism nu au fost uitate și ele sunt înverdate acum de obsesia peisajelor marine (obsesia Thalessei primordiale: „iar locul e vast bîntuit de nelocuri / în care o loc întimplări ca o spumă / a unei eterice mări necesare / și-n inima ei fără timp și plăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în explozii pe-acești spirali / sunind ca o margine supă de centru”; cum și înverdate pe de altă parte de spaima aceluși privit de ochiul lumii, ochiul demurgului: „De mult sunt orb și surd. Cu spumă rece / mă spăl pe pînăni / sunt insule-n care spirala se strînge / și iarăși sfîșește constrînsă în sine / și spuma-nîmblării iarăși împroașcă / în preajmă nelocuri ce bîntuie locul / în care lăuntric-afară petrecem / acum în

Victor Frunză

PSIHOLOGIA DE STĂPÎN - PSIHOLOGIA DE SUPUS

în condițiile României de astăzi

(continuare din numărul trecut)

Psihologia de supus

Dictatura personală n-ar fi avut aceea lungevitate ieșită din comun (cu toată ocupația polițienască a țării și cu toată agresivitatea asupra conștiințelor), dacă la celălalt pol nu ar fi existat o conștiință de supus, care să-i ușureze atingerea scopurilor.

Psihologia de supus este în condițiile țării noastre un produs al unei evoluții istorice specifice. Faptul că, de pildă, în Polonia, oamenii reacționează astfel la opresiune, ne determină să dăm dreptate celor care afirmă că ea este bomba cu implozie inițiată de dominațiile otomane în Balcani. Trebuie însă luat în calcul și reprimența fără precedent din anii '50, când în România au existat, alături de cele din URSS, cele mai inumane închisori și lagăre de muncă și faptul că spre diferență de alte țări din est, stalinizarea de la noi a fost urmată nu de o destalinizare, ci de o neostalinism, chiar dacă acesta a avut o fațadă - în anii 'șasezeci - națională. Transformarea securității în factor de conducere și intimidare, extinderea rolului ci represiv la toată societatea, au lucrat de asemenea în defavoarea omului.

(continuare din pag. 4)

SEMNELE POEZIEI LUI ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

mod semnificativ, de natură baladescă, un baladesc care acum s-a distilat însă, devenind ideate pură, nerecunoscută decât ca atare pentru cine nu cunoaște evoluția poeziei lui Doinaș. Un Doinaș persecutat de "să-l vadă pe nimeni", poate nu numai fiindcă obsesia neantului, - cel caracterizează, continuă a fi mereu prezentă în aceste Poeme, dar și pentru că văzul, silii și invenție văzută, acest văzut poartă în sine filul răspunsului de Silen regelui Midas, și deci e în stare să prindă concrețirea hidoasă a portretului lui Irod, atribuit de poet picturului manierist Arcimboldo: "el a ucis un rînd de prunci și i-a supt / cu trupurile groaznice molestate / într-un portret al preamăritului Irod / cu gingașe cadavre și sute / zvicnind în oară răsucire tragică / de buci albe și albe pînțele cuse / obraz ce descumpane într-un chip perfid / unica și regala lui natură / în membre de copii din care iz fedit / se-nalță n-er ca dintr-o fierțură / falsificind reperele în mod grotesc / și-amestecind hidosul n-er cele sfinte / de pildă nasul nobil bărbătesc / ca stîrv cu poapele înaintea". Portret al cărui sens moral, în epoca noastră, nu poate scăpa nimănui, dar al cărui și mai adînc sens vizionar poate duce și spre traumatismul nașterii și spre integrarea și depășirea lui în sfera artistului.

II

În studiul meu mai întins, din 1970, după cum spuneam, m-am străduiut să pun în evidență fața plutonică a poeziei lui Doinaș, ceea ce face ca contrazice imaginea clasică a poetului, așa cum presa numeroasă condeie critice au instaurat-o în conștiința literară românească. De la capela urfuitului, limitelor și neantului, implicate într-un cosmos metaforic-organic, pînă la substraturile morale îngrijorătoare ce determină cosmosul acesta insidios, am căutat să descriu și să interpretez o poezie care exprimă cu totul altceva decât armonia sensibilă, decât poezia formală, ea apărîndu-mi mai degrabă ca o cămașă de forță la îndemina unei vocii delirante.

Dar avînd în vedere însăși substanța poeziei lui Doinaș, ar fi fost totuși de mirare să rămîn singur pe drumul meu interpretativ. Critici de mare valoare, precum Ovidiu Cotruș sau Virgil Ierunca, au acordat în același sens o atenție specială spiritului neliniștit axiologic al lirismului doinașian, adică modernității sale, care se cere din adîncime spre suprafață considerată.

În ultimul său volum de versuri, nostalgic și înșelător intitulat *Vindioare cu soim*, tot alt de departe de clasicism ca și celălalt, se observă clar o tendință, mai veche totuși însă mai marcată acum, a poetului, spre clasic prin simplificare. Tendință doar, de cele mai multe ori, fiindcă în diferite poeme, indiferente încă în întregul lor la aceasta, descoperim abia insule de puritate expresivă prin economia de figuri, îndeosebi economia de metaforă. Strofa inițială din poemul *program zilnic* e semnificativă în această privință: "apari / în balcon / cu pisica / sporește-ți / cu două pupile / vederea / și-ți / și dacă luăm în seamă caracterul ei programatic, conform titlului ei ce precede, suntem și mai convinși. Fără a-și propune deci nimic excepțional, faptul urmind a se desfășura conform unui automatism de rînd, iar locul indicat, balconul, oferindu-ne o comună perspectivă urbană, poetul

Forma de manifestare a psihologiei de supus este *frica*. La unii indivizi frica îi formează amintire de aceea a animalului în fața unui pericol de moarte. Cînd cuprinde masele, frica (spre diferență de idei, care devine o forță materială), devine un suport pentru dictatură. Sub impulsul ei, acestea din urmă este mai sigură de sine și ca urmare, devine mai agresivă.

Psihologia de supus a fost de fapt, de la început, un important obiectiv al liderilor partidului. Odată cu instaurarea regimului lor, ținta principală a fost omul. De 40 de ani de regim comunist, în România se duce o război neîntrerupt, cu toate armele de care partidul dispune, pentru a-l cuceri, dovedindu-se că este infinit mai greu să se pună mîna pe un asemenea "fleaș", decît a fost cazul cu puterea politică sau economică. De aceea, omul a fost supus unui bombardament educațional și propagandistic continuu, este luat cu bînșorul, cu zăhărelul, cu frumosul, apoi cu vîrșul, cu bita, strîns cu ușa. Dacă nici aceste metode nu dau rezultatele așteptate, există acțiunile orice cojoc. Pentru dictatură nu există o a doua cale decît supunerea necondiționată. Din glosarele regimului libertatea de

conștiință a fost exclusă, ca una din cele mai mari rele posibile.

Ca o bună metodă, dictatura nu desființează fără să știe și ce pune în loc. Prototipul a fost expus la vedere, i se face cu orice preț reclamă și este exaltat în limbajul de gutapere știut. Acest prototip, semănînd mai curînd a manechin, se numește *om nou*.

Dacă vom privi atenți pe cei pe care partidul a reușit să-i încoloneze și să le transforme psihologia (nu neapărat credințele intime) și compartamentul, în cele de membru egal al unei turme negînditoare și necuvîntătoare, în mașina de aplaudat și în număr pe diverse liste de participare, putem afirma că manevra a reușit.

În același timp, dacă vom privi atenți la ceea ce se petrece în societatea românească actuală, dincolo de suprafață, cînd fenomenele de sustragere și eșec al regimului se întîlnesc, dacă nu la tot pasul, în orice caz destul de des, putem afirma că reușita este doar parțială. Deci "alerța continuă".

Pentru a înțelege de ce sustragerea nu este de masă, de masă fiind supunerea, nu ne vor preocupa excepțiile, ci regula.

Psihologia de supus a dus la o viziune și o acceptare a răului. Nu numai frica, ci și

fatalismul este deci o dominantă a psihologiei de masă.

Aceste mulțimi inerte s-au arătat în final capabile de a duce oricui li s-ar pune pe spate, și de a alerga oricui de sălbatec ar fi fugărit.

("Marșurile păcii", devinute corvezi, o deridare a ideii de pace și nouă gîsire pentru proslăvirea tiranului; goana după mincare, de data aceasta individul alergic neîncoltonat etc. sînt exemple care nu mai necesită nici un fel de comentarii.)

Spre diferență de aceste mase, dictatura nu este fatalistă, ci, dimpotrivă, bolnăvicioasă de prevădătoare, suspicioasă și în orice clipă gata de intervenție, chiar și cînd frizează ridicolul.

(*Bidoane de spirit rafiat se consumă de fiecare dată pentru sterilizarea avionului, cînd pasagerul-șef urcă în el, pisica de la Brăncovenesc trebuia prinsă pentru a se vedea dacă nu cumva era turbată; căciula înfundată pînă peste urechi, cînd alții sînt puși să treacă un anotimp întreg etc.*)

Nu numai dictatura prezintă însă semnele unei maladii specifice, ci și psihologia de masă. Contaminată de frică și de fatalism, aceasta se manifestă în final ca o psihologie bolnăvă.

Inerția, lipsa de activitate a omului nou a omorît în el cetățeanul, în sensul de membru al cetății. Acest om merge în virtutea inerției. El face ceea ce i se cere prin sarcină de partid sau de serviciu (aceste planuri sînt cu premeditare suprapuse) și nu ceea ce este istoric necesar. El nu mai gîndește singur. O fac alții, mai bine spus alături pentru el, într-un mod distorsionat, absurd și nelogic. Obșnuința lipsei de gîndire cu propriul cap l-a lichidat definitiv pe omul care va dinamiza și va propulsa societatea. După această alegătură al cărei singur rost este doar deturmarea energiei spre scopuri anticeatoare, după acest activism de formă, asemănător unui mijloc de locomotiv ale cărui roți se învîrt pe loc sau în gol, individul rămas față în față cu propria sa conștiință va constata că de fapt suferă de maladia apatiei. Suma tuturor apatiilor dă maladia principală a societății românești actuale. O maladie provocată. O senzație generală și generalizată de lipsă de perspectivă și de spațiu istoric fără ieșire, pe fundalul aceluiași gîtleș spart, care repetă mecanic, urlător, aceleași fraze înspăimîntătoare de goale, de decenii aproape identice, de unde senzația de mașină de repetat lozinci, întreruptă doar de scandările echipelor de ovaționat. Altiminteri nu se poate: o masă de oameni neînșuși în mină ar putea să măture din cale multe.

Reușita, fie și parțială a transformării psihologiei individului din una de om în cea de om nou, poate fi exemplificată, din păcate și la mulți intelectuali. *Scritorul-cetățean* întoarce noțiunea cu capul în jos, aștinindu-se în spiritul pe care i-o impune psihologia sa de supus. Oamenii din cele mai diverse pături sociale încep să gîndească, fără ca nici să observe, în termenii propagandei de partid.

(Pe cînd eram în țară, mi s-a relatat oarecînd întîmplare: la mîrturisirea la preot, un enoriaș și-a declarat "păcatul" de a fi ascultat... radio Europa liberă, care de altfel transmite știri religioase, dar nu și acela de a fi citit "Știința" ateiist-dialectică! Am înțeles în exil oameni care își cenzurează anumite comportamente, conform regulilor pe care le impuneau în țară etc.)

Desigur, eliberarea de psihologia de supus reprezintă un act de curaj. Însă el este nu doar un apănaj al unor oameni de excepție, ci se află la îndemîna tuturor. Dar presupune un act de voință și o anumită înțință morală. Unii dintre cei care realizează dramaticismul situației personale și a o noțiune

internațională de studii românești (Amuzam) Institutul national de limbi și civilizații orientale (Paris) și de Centrul national de cercetări (Paris).

despre libertate. își rezolvă problema în mod particular, prin emigrare. Întrubarea care se pune este dacă odată cu schimbarea tuturor condițiilor de viață reușesc să-și schimbe radical și psihologia de supus al regimului totalitar din țară? Numeroase exemple care ne stau la dispoziție - pe lingă cele privind o lăudabilă eliberare completă - ne demonstrează faptul că această categorie rămîne tributară stărilor întinse. Altită vreme cît condițiile sociale și politice îl constring pe om să fie un membru al turmei, se mai poate explica, în timp ce apartenența la ea, ca trăitor într-o societate liberă (la "fără frecvență") îl plasează într-un cu totul alt concept etc. "Abia aici poate fi trădată patria" scria un corespondent. O spune, surprins negativ de acest fenomen invizibil din interiorul țării sau în orice caz ascuns bine ascuns de ochii lui. Trădații, toți cei lăsați acasă în suferință, nici nu bănuie că tocmai aceia de la care așteaptă un ajutor, sunt aliații de nădejde ai opresorilor lor, de multe ori "pentru un bîld de linte".

Nu această categorie de supuși ne interesează, ci marea masă de oameni, contaminată de maladia apatiei, drept urmare a fricii, rămasă în țară, pentru a vedea dacă există vreo posibilitate de a înlătura această boală de care suferă societatea românească.

Psihologia supunerii ține printre altele cont, tot timpul, de faptul că o atitudine critică, de rezistență, o luare a libertății de opoziție are urmări dintre cele mai grave. Psihologia supunerii îl trage tot timpul pe individ înapoi, din pricină că - gîndește el - ar avea ceva de pierdut. Psihologia supunerii nu are în vedere ce ar fi de cîștigat pentru țară, ci cit ar fi de pierdut pentru insul "eu". Ori tocmai acesta ar putea fi unul din începuturile o pierdere ci de mică pe plan personal nu este comparabilă cu mările cîștiguri pentru țară.

Problema care se pune astăzi pentru România este aceea de a privi cu realism lucrurile: conjunctura externă nu este favorabilă unor schimbări interne. Ele ar fi așteptate - dacă există asemenea oameni care speră într-un factor salvator din afară - zadarnic; nu vor veni! Ele nu se vor petrece. Dimpotrivă, am putea spune chiar că factorii externi nu fac de două decenii, și de la răsărit și de la apas, fiecare din motive diferite, dacă nu opuse, decît să consolideze dictatura, și deci să împiedice aceste modificări interne. Sursa viitorului, longevității și a agresivității ei față de poporul român se află tocmai în acești factori. De aceea, singura soluție realistă este de a determina aceste transformări stringente necesare și istorice posibile din interior. Altită vreme însă cît factorii psihologici vor lucra în favoarea dictaturii, iar reacțiile de masă vor fi cele pe care ea le determină, fără să întîmpine rezistență, schimbările așteptate nu vor avea loc.

În condițiile unei psihologii de masă ale cărei trăsături sînt frica, fatalismul, apatia, indiferența, primatul interesului personal asupra celui general și în ultimă instanță supunerea, există probabilitatea, așa cum s-a mai întîmplat în trecut, ca un moment extrem de favorabil unei schimbări interne, să fie din nou ratat. O asemenea ratare s-ar putea de data asta plăti pe termen lung foarte scump de poporul nostru.

Cu cît psihologia de supus - funcționînd ca o cătușă pentru braț și ca un căluș pentru glas - va fi mai decisiv înfrîntă, cu atît țara - va trece mai repede pragul unor schimbări a căror oră a sunat deja de mult. Nu este însă prea tîrziu să fie totuși și acum înfrîntă.

Este și motivul pentru care ne-am oprit nu la subiectul contestației, care din păcate este încă de excepție, ci la cel al supunerii, care este de regulă.

COLOCYIU INTERNAȚIONAL CONSACRAT EUROPEI DE EST

Între 22 și 24 oct. a.c. a avut loc la Universitatea Rogaland din Norvegia un colocyiu internațional, organizat de către această universitate în cooperare cu Centrul de studii istorice și sociologice al Universității Nanterre din Paris, Centrul cultural franco-norvegian și cotidianul *Sivanger Aftenblad*.

Reuniunea a avut drept temă consecințele demolării cultului lui Stalin, dezvăluirilor crimelor acestuia la Congresul al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale noului curs politic sovietic pentru Europa răsăriteană, la treizeci de ani de la consumarea evenimentului.

Invitat al acestui colocyiu, Victor Frunză a prezentat o comunicare consacrată fazelor diferite prin care stalinismul românesc a trecut de la moartea lui Stalin și pînă la moartea lui Gheorghiu-Dej, neostalinism care a creat condițiile instaurării în România a unui nou tip de dictatură, după 1965.

Tematica generală a seminarului internațional a fost susținută de o seamă de istorici și cercetători ai fenomenului comunist, precum: Annie Krieger, Jean François-Sirinelli (Universitatea Nanterre, Paris), François Hincker (Universitatea Sorbonne), Miklos Molnar (Institutul de înalte studii internaționale, Geneva), Karl Kaplan, istoric (München), Stephan Courtois, istoric (Paris), Torgim Titledast (Universitatea Rogaland, Norvegia) ș.a.

Cu același prilej, la invitația catedrei de istorie a Universității gazdă, Victor Frunză a susținut în fața studenților o prelegere, consacrată istoriei României de la 23 august 1944 pînă astăzi.

Vasile C. Dumitrescu

DESPRE TERMINOLOGIA POLITICA

S'au împlinit în vara acestui an 50 de ani dela izbucnirea războiului civil în Spania. Urmărim cu atenție, pentru a vedea cum apare contopirilor zilelor noastre, după trecerea unei jumătăți de secol cecele s'au petrecut atunci, am înregistrat ceva ce merită a da de gândit.

Presă occidentală a amintit ororile petrecute dar aproape de loc nu s'a pomenit de urmările pe care le-a avut acest război civil pentru Spania. S'au pus în prim plan ororile săvârșite de "fasciști", despre ororile comise de "republicani" s'a amintit, pe ici pe colo, oarecum cu regret că totuși au avut loc. Că într-un război civil toți factorii aflați în înverșunată luptă comit orori este prea bine cunoscut. Dar de unde provine diferența în apreciere? Dece ororile comise de "fasciști" sunt abominabile, cele comise de "republicani" sunt numai penibile? Dacă acest fel de diferențiată apreciere își avea, atunci când faptele erau în curs chipurile, o justificare cum se face că după trecerea atator ani acest fel de judeca lucrurile nu și-a aflat nici o modificare?

Revenindu-ne în memorie anii 1936-1938 găsăm o explicație. Toată intelectualitatea europeană era de partea "republicanilor". Nume marcante în literatură (un André Malraux de pildă), în artă (ca Pablo Picasso în pictură) sau în cinematografie (Luis Bruneel) asociau acel conglomerat compus din anarho-sindicalisti, elemente liberale, comunisti de toate nuanțele, conglomerat numit "forțele republicane", cu libertate și democrație în timp ce Franco era pur și simplu "fascist". După trecerea a 50 de ani clasificările de atunci, devenite șabloane, nu s'au schimbat. Și prin această constatare intrăm în temă: șabloanele, rolul lor în politică și trăinicia lor.

Izvorând din necesitatea de a ușura clasificări în procesul de gândire șablonul este un element de bază în terminologia politică. El își face apariția după o mai mult sau mai puțin întemeiată gestație intelectuală. Odată pus în circulație și acreditat în opinia publică el se desprinde din ce în ce mai mult de conținutul procesului de gândire care i-a dat naștere pe care îl

înlocuiește cu clișee asociate cuvântului, formând un tot, un tablou închis. Șablonul este, deci, un cuvânt care ca noțiune, și-a schimbat conținutul devenind o categorie aplicabilă la oricine și orice.

Să rămânem, un moment la "fascism". În originea noțiunii fascismul apare pe scena politică a Europei drept o denumire a unui partid politic în Italia de după primul război mondial, partid condus de Benito Mussolini. Denumirea acestui partid nu rezultă din conținutul programului (spre deosebire de partidul național-socialist al lui Hitler în Germania) ci din simbolul adoptat în emblema partidului, fasciile purtate pe timpuri, în epoca Imperiului Roman de către lictori din garda imperială. Transformarea noțiunii, născută istoric pentru a identifica un partid politic, în accepția a ceea ce se numește "fascism" în zilele noastre, este rezultatul unui proces nu lipsit de interes.

După primul război mondial democrația italiană intrase într-o acută stare de dezagregare. ("A guvernarea Italia nu e posibil dar e inutil" ar fi zis odată Mussolini). La succesiune concureau două forțe: partidul comunist și partidul fascist. Ambele între ele înverșinate urmărind fiecare acapărarea pentru sine a puterii în stat dar având în comun lupta contra democrației. În această luptă contra democrației ambele forțe erau de fapt întovărășite tot așa după cum în Germania partidul comunist german colabora cu partidul lui Hitler pentru lichidarea democrației instaurată prin constituția dela Weimar. Dar nu numai democrația avea să piardă partida dar și unul dintre cei doi candidați la succesiune. După cum se știe au pierdut comunistii care, prin aceasta s'au aflat în același front cu păgubașă democrație. Dășmănia între comunisti și democrați s'a transformat, după cum era și logic,

într-un front comun ... antifascist. Fasciștii fiind cei adversarii comunistului dar și ai democrației s'a acreditat cu timpul că dictatura comunistă este oarecum "democratică". Prin această mutație în conținutul inițial al noțiunii s'a ajuns la un șablon după care toate dictaturile în măsura în care nu sunt

marxiste, socialiste, comuniste, sunt "fasciste" în timp ce dictaturile "antifasciste" sunt un fel de democrații radicale. Șablonul, odată pus în circulație, este valabil până în zilele de față. Iată de ce Franco a fost și rămâne un "fascist".

Scrie însă cunoscutul ziar londonez "Times":

"Cel de al 50-lea an de la izbucnirea războiului (din Spania) trezește în lume multe emoții. Poate (ar fi bine ca) această dată să dea prilejul de a judeca mai la rece importanța acestui război decât era posibil în trecut. Mulți oameni conștienți politici în democrațiile occidentale au considerat mult timp, și unii consideră aceasta până în ziua de astăzi, că acest război a fost începutul unei lupte la dimensiuni mondiale între ideologii aflate în concurență. Pentru ei guvernul spaniol - orice s'ar înțelege prin aceasta - întrupea libertatea și democrația în timp ce rebelii naționaliști întrupeau tirania fascistă. Acest fel de a vedea a ignorat totdeauna caracterul pur spaniol al războiului și conține o exagerată simplificare dacă nu chiar o falsificare a problemelor."

Am încercat inițial să schițăm geneza șablonului politic. Rândurile citate din "Times" ne dau însușirile fundamentale ale lui: falsificarea problemelor prin exagerată simplificare. Și tocmai în acesta stă secretul longevității șabloanelor în politică. Cunoașterea problemelor cere muncă migăloasă a cercetării. Munca însă obosește. De obosela muncii fizice te poți reface încetând să mai lucrezi. Dar chiar dacă stai liniștit, nefăcând nimic, este imposibil să intrerupi procesul de gândire. O mare parte din obosela cauzată de gândire este atenuată prin înlocuirea autonomiei, deci gândirii cu propriul tău cap, cu surogatul - acesteia folosind șabloanele care oferă informații, aprecieri de valori, impulsuri de activitate, gata fabricate. Sugestivitatea șablonului rezultă din natura lui placativă. Conceptul este înlocuit cu parola.

Dușman al oricărui criteriu de diferențiere intelectuală, parola mobilizează nu idei ci sentimente. De aici, transformând omul din ființă gânditoare în papagal vorbitor, marea putere de atracție asupra maselor, politica redusă la demagogie!

Șablonul este piatra de temelie a ideilor preconceptuate. Să schimbăm un exemplu:

Despre Regele Carol al II-lea știm că a fost "tălhar, imoral, afacerist, criminal". Dar nu am aflat până acum nici o lucrare istorică, de specialitate, care să analizeze fapte, realități, cauze și efecte, într-un cuvânt istoria politică a unei faze din ansamblul unei perioade de timp trăită de poporul nostru. Tot ce știm se reduce la persoana Regelui Carol al II-lea cuprins în calificativele menționate mai sus. Iată deci cum prin simplificarea de care amintesc "Times" se naște șablonul. Prin acesta aflăm și deci știm. Și această știință înlocuiește cunoașterea care ar putea rezulta din cercetare. În locul unei cărți care să ne informeze despre realitățile și problemele timpului ni se oferă

p a m f l e t u l sprijinit numai pe acele aspecte ale timpului care justifică o idee preconceptuată asupra unei perioade istorice.

Există interese de stat superioare regulimului de guvernare. Aceste interese fixează spațiul de acțiune a indiferent cărui regim interior. (Ar fi făcut Domnitorul Cuza în 1877 o altă politică externă decât aceea a Domnitorului Carol? Nu devenise independența un imperativ politic rezultat din natura lucrurilor? S'ar fi putut sustrage România în 1916 dela efortul realizării marelui unități naționale?)

Revenirea prințului Carol și înscăunarea lui a fost, în 1930, o chestie de conjunctură politică internă. A fost instaurarea dictaturii regale, în 1938, rezultatul unei ambiții personale, așa cum s'a căutat să i se justifice cauza, sau a fost ceva mai mult? Nu se afla în acel timp România în situația de a alege între două forțe ambele tinzând la instaurarea dictaturii? Cum se explică această situație?

Poate se va afla un răspuns care să ne scoată din superficialitate dacă cercetăm cauzele pentru care toate statele cuprinse între Marea Baltică (cu excepția Finlandei) până la Marea Egee, pornite la drum după primul război mondial cu constituții democratice au ajuns tot a te la dictaturi mai mult sau mai puțin camuflate (cum a fost Cehoslovacia). Fenomenul fiind, în timp și spațiu, general trebuiesc căutate cauzele ce l-au generat în imperative altele decât în superficiale cancanuri de cliți aflate

politic în concurență. Istoria nu se scrie la mese de cafea!

Spuneam la început că șablonul este inițial produs al intelectualității. Gândit de acei intelectuali care detectându-se de tăierea firului în patru ajung, la un moment dat, într-o acută criză de orientare față de lumea ce-i înconjoară. Din această criză, intelectual-psihologică, se iese prin reduciunea proceselor de gândire la construcții structurale care oferă sentimentul de siguranță, criterii de orientare. Numai așa se explică pentru ce intelectuali europeni de mare autoritate au aderat cu entuziasmul convingerii la fascism, național-socialism, legionarism sau marxism. Aceste șabloane, după cum am arătat, au o imensă valoare placativă, ele sunt accesibile înțelegerii maselor. De aici puterea lor de atracție asupra acestora. Urmările? Bănuiala înlocuiește cunoașterea, analiza servește drept proteză în argumentarea ideilor preconceptuate, ironia se transformă în bădăranie, gluma în răutate.

Șabloanele sunt tabuuri! Pentru aceasta discuția nu mai poate avea loc acolo unde o idee lezează un șablon. Reacțiunea este anatimizarea ideii exprimate (condamnata ca ne-românească, ne-patriotică, ne-creștină, ne-științifică). Prin anatimizare discuția asupra unui concept nu mai poate avea loc. Anatimizarea ia locul argumentării. Cel ce gândește în afara sau în contradicție cu șablonul nu mai este un adversar într-un schimb de păreri ci un dușman pentru distrugerea căruia se luptă. Luptătorul nu discută!

Fără presă, politica în vremile noastre nu s'ar putea articula. Presa creează curente de opinie publică (publicul nu are opinie ci își asumă ceea ce citește). Dar când practici "presă" trebuie să te hotărăști dela început ce vrei să realizezi: vrei să plăci cititorului sau urmărești să acreditezi o idee. În primul caz succesul e de scurtă durată dar sigur. În cel de-al doilea caz te ... pui contra vântului. Superi, sentimentalități, deranjezi tabieturi, incurci socoteli. Succes? Pe lungă durată, poate vine. Dacă vine ...

Constantin Măreș

PARUL DECENII DE LA SENTINȚELE TRIBUNALULUI DIN NÜRNBERG

Motto: Vae Victis!

Brennus către romani

În octombrie 1946, Tribunalul Internațional din Nürnberg pronunța sentințele de condamnare la moarte, la închisoare pe termene de la 10 ani la durata vieții, precum și elvea achitări, în procesul intentat unor frunți militari și civili ai celui de-al treilea Reich. Hitler și Goebbels își puseseră capăt vieții, la fel s'a considerat și în ce-l privea pe Himmler. Germania și Austria erau în ruine, și printre aceste ruine, într-o clădire din Nürnberg, lângă al național-socialismului, au fost judecați cei considerați criminali de război.

Procesul din Nürnberg nu avea precedent și mai mult, nu avea nici o bază juridică precă. Printr-o convenție încheiată la Londra în 1945, au fost alcătuite două tribunale internaționale, la Nürnberg și la Tokio, în care urmau să fie judecați învinșii, fie că ar fi fost acuzați în calitate individuală, fie ca membri ai unor organizații sau grupuri calificate în consecință. În clădirea unui fundament de drept internațional a fost evocat pactul Briand-Kellog, semnat la Paris în 1928, prin care se renunța solemn la război ca instrument de rezolvare a conflictelor internaționale, fiind condamnată recurgerea la alte mijloace decât cele pasnice. România a aderat la tratatul în 1929, dar printre cele 63 de state aderente se numărau și Germania, Italia și Japonia.

Tribunalul Internațional din Nürnberg nu era chiar atât de internațional. Printre cei opt magistrați se numărau americani, englezi, francezi și sovietici. Cehoslovacia, prima țară sfărțată de Hitler și Polonia, pentru care izbucnise al doilea război mondial, nu erau prezente în jurii și deși acuzații erau germani, nici un judecător care să fi apărut rezistență sau opoziție germane nu fusese solicitat. Acuzații au avut apărători, li s'a permis în bună măsură să-și expună motivele propriilor apărări. Ribbentrop, unul din cei executați conform sentinței a apărut singur în boxă, fără Molotov, colegii săi sovietici, cu care la 23 august 1939 semnase la Moscova pactul fără de care nu ar fi

înlocuit al doilea război mondial și fără de care România nu ar fi pierdut Basarabia, Bucovina, Cadrilaterul și nu ar fi suferit urmările Dictatului de la Viena. Principalul acuzaț a fost mareșalul Göring, socotit al doilea om din Reich după Hitler, care nu s'a recunoscut vinovat, spunând răspicat că acuzații sunt învinșii și acuzații cei învinși, dar despre atrocile crime împotriva umanității săvârșite înaltea și în timpul războiului a preferat să nu discute.

Un caz delicat pentru tribunal l-a constituit cel al amiralului Doenitz. Când l-a ridicat acuzaarea că s'a trecut la războiul submarin total, încluzând și vasele neutre, a arătat clar că ordine erau în același sens l-au dat britanicii pentru strimtoarea Skagerrak și amiralul american Nimitz pentru Pacific. În ce a privit scurta sa succesiune la conducerea Reichului, a arătat că a folosit acele zile pentru a ordona capitalizarea față de aliați, acesta fiind singura sa activitate politică. S-a ales doar cu 10 ani pe care l-a lăsat, iar când a murit în patul său la vârsta de 89 de ani, s-au găsit germani care să-i amintescă de cea mai mare bătălie navală ce a dat-o amiralul Doenitz: salvarea cu toate navele militare și civile, în 1945, a populației care fugea din fața Armatei Roșii.

Puțin își mai amintesc de faptul că premierul britanic Churchill a fost inițial impotriva creerii unui tribunal, fiind de părere că cel vinovat trebuiesc împușcat direct și fără judecată. Cu toate acestea, la un toast al lui Stalin, care supralicita exceleuile ce trebuiau să aibă loc după victorie, și-a spus amintea de necesitatea încluzerii unui inculpat. După 40 de ani, acuzații britanici Showcross îi acordă lui Göring o înclinare pentru humor, dar condamnat și acum biciuiri executate de SS, nu găsește necesar să amintescă faptul că înainte și după Hitler, în Gulaguri, s'a biciuit, se biciuiesc și se va biciui.

Acuzații americani Jackson a înclinat torturile și sclavia practicate de nazisti, fără a-și deranja colegul sovietic și care reprezenta un regim la R.S.R.

fel de incriminabil, ca și cel acuzaț. Acuzații americani Kemper a subliniat că Schirach, în calitate de conducător al formației Hitlerjugend a pervertit sufletul tinereții germane, dar cine îl mai acuza astăzi pe acei care pervertesc sufletele tinereții KGB-ști și securiști? Au fost acuzați acei care au ordonat bombardarea orașelor, dar cine acuza căruia să cheme la vreau tribunal internațional pe acei care bombardează în Afganistan?

Cea mai vehementă prezență la Nürnberg a fost aceea a sovieticului Rudenko. În timp ce condamnam germanii învinși, colegii săi în uniformă aveau pe conștiință asasinarea polonezilor la Katyn și crimele continue din închisorile și lagărele sovietice.

Procesul a început la Nürnberg la 22 noiembrie 1945 și a durat 318 zile. La 1 octombrie 1946 au fost pronunțate sentințele, iar cei condamnați la moarte, cu excepția lui Göring, care s'a sinucis în celulă, au fost spânzurați la 16 octombrie 1946, încluzându-se în crematoriul, așa cum se întâmplase cu victimele nazismului, cenușa lor fiind răspândită, așa cum se va întâmpla cu aceea a victimelor proceselor staliniste de la Praga. Morala procesului de la Nürnberg era nu numai pozitivă, ci și exemplară și preventivă: se spera că prin pilda dată, în istoria omenirii nu se vor mai repeta astfel de fapte. De la această iluzie s'a scurs patru decenii.

S-a împlinit aproape 40 de ani de la înființarea miliciei și securității în România. Cei vinovați de crime cunoscute, sunt fie încă în funcții, fie beneficiarii unor pensii substanțiale. Pentru ei, Tribunalul de la Nürnberg constituie ceva aproape extra-terestru.

Și, cu toate acestea, pentru judecarea lor nu trebuie invocat nici un pact internațional, nici o convenție între state, ci doar Codul Penal al R.S.R.

Articolul 174 pedepsește cu până la 20 de ani închisoareuciderea unei persoane. Cum au murit Ion Mihailache sau George Brătianu? Prin articolul 175, aliniat "d" este și mai incriminat omorul, când victima este în neputință de a se apăra, la fel cruzimea, prevăzută de articolul 176. Un anchetator sau gardian, care a aplicat lovituri cauzatoare de moarte, este pasibil de închisoare până la 10 ani, potrivit art. 183 din Codul penal al R.S.R. Prevederile art. 358 privind folosirea torturii persoanelor căutate sub puterea adversarului, pot fi perfect aplicate și în ce privește adversarii politici, și astfel, depeșma merge până la 15 ani, iar în caz de mutilare și exterminare, se poate pronunța pedeapsă cu moarte.

Dar există și infracțiuni mai ușoare, care nu au fost incriminate la Nürnberg, însă pot fi condamnate în baza codului penal în vigoare în R.S.R. Astfel, distrugerea de monumente sau construcții cu valoare arhitecturală, istorică sau arheologică, se pedepsește cu închisoare până la 15 ani și confiscarea parțială a averii. Mult mai ușor, dar totuși pedepsită, este împiedicarea sau tulburarea libertății de exercitare a unui cult religios recunoscut: doar până la 6 luni închisoare sau amendă. În schimb, cel care distugă cimitire, sunt inițialiți să elvească prevederile articolului 319 care îl face pasibil de o pedeapsă până la 3 ani închisoare. În ce privește violarea corespondenței, aceasta se pedepsește cu închisoare până la un an sau amendă, dar securiștii cu pricina pot fi liniștiți, deoarece acțiunea penală se pune în mișcare doar la plângerea persoanei vătămate, iar împăcarea părților înlătură acțiunea penală.

Desigur, dominația partidului comunist ferește pe cei pasibili de a fi judecați ca la Nürnberg, de a fi traduși în fața vreunui tribunal. Una din cele mai condamnabile figuri ale represiei din România, colonelul MAI Dorobanțu, ieri în armă cu clișea un pașnic penitenciar. Și cum părea că pensia de ofițer superior nu îi lăungea, a fost numit dispecer într-o întreprindere de construcții

a Consiliului Popular al capitalei: să-și mai amintescă omul veniturile! Avea o figură blândă și masină la scară. Purta un costum civil prefăcut din uniforma Ministerului de Interne. De Tribunalul de la Nürnberg nu auzise niciodată.

★★★★

Din motive cunoscute suntem nevoiți să tipărim CURENTUL în mod provizoriu în străinătate

Curentul

Veșter, Inhaber, Herausgeber und Verantwortlicher Redakteur Vasile C. Dumitrescu Nordliche Auftragsdruck 7 8000 München 19 Telefon: 089 15 53 05 Bundesrepublik Deutschland

Redactor Responsabil

Vasile C. Dumitrescu

Tipografia (Druckerei): Ernst Vogel 8491 Starnberg; Kalvarienbergstr. 22

Curentul

scrie în acest an 15 dolari lunar. Costul unui abonament este de 15 dolari (1 \$ în val) în luna următoare de la data abonamentului. Plata se efectuează la Deutsche Bank, Filiale München, Zweigstelle Rottkreuzplatz 18, D-700 700 10, Konto Nr. 7545636 sau Postcheckkonto Nr. 88094 805 München